

ΠΡΑΓΜΑΤΕΙΑ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΤΟΜΟΣ Π' - ΑΡΧ. Σ

ΣΥΜΒΟΛΗ ΕΙΣ ΤΑ ΠΕΡΙ ΜΙΣΘΩΣΕΩΣ
ΚΑΤΑ ΤΟ ΑΡΧΑΙΟΝ ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΔΙΚΑΙΟΝ

(Εμπειρική μελέτη του Δρ. Π. Αρ. Σιδανός)

ΥΠΟ

ΣΥΜΒΟΛΗ ΕΙΣ ΤΑ ΠΕΡΙ ΜΙΣΘΩΣΕΩΣ

ΚΑΙ

ΚΑΤΑ ΤΟ ΑΡΧΑΙΟΝ ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΔΙΚΑΙΟΝ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΤΥΠΟΓΡ. ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΩΝ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

1943

ΣΥΜΒΟΛΗ ΕΙΣ ΤΑ ΠΕΡΙ ΜΙΣΘΩΣΕΩΣ
ΚΑΤΑ ΤΟ ΑΡΧΑΙΟΝ ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΔΙΚΑΙΟΝ

(Ἐπιγραφή μισθώσεως τοῦ 4ου π. Χρ. αἰῶνος)

ΥΠΟ

ΠΕΤΡΟΥ Γ. ΒΑΛΛΗΝΔΑ

ΚΑΙ

ΝΙΚΟΛΑΟΥ Ι. ΠΑΝΤΑΖΟΠΟΥΛΟΥ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΓΡΑΦΕΙΟΝ ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΩΝ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

1948

ΣΥΜΒΟΛΗ ΕΙΣ ΤΑ ΠΕΡΙ ΜΙΣΘΩΣΕΩΣ
ΚΑΤΑ ΤΟ ΑΡΧΑΙΟΝ ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΔΙΚΑΙΟΝ

(Έπιγραφὴ μισθώσεως τοῦ 4ου π. Χρ. αἰῶνος)*

ΥΠΟ

ΠΕΤΡΟΥ Γ. ΒΑΛΛΗΝΔΑ

Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης

ΚΑΙ

ΝΙΚΟΛΑΟΥ Ι. ΠΑΝΤΑΖΟΠΟΥΛΟΥ

*Υφηγητοῦ τῆς ἱστορίας τοῦ ἐλληνικοῦ δικαίου εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν

Ι. Κατὰ τὸ ἔτος 333 / 2 π. Χρ. ἐπὶ ἄρχοντος Ἀθηναίων Νικοκράτους ὁ ἐκ Φαλήρου Χάροψ καὶ οἱ ὀργεῶνες ὠρισμένοι ἡρώφου ἐξεμίσθωσαν εἰς τὸν ἐξ Ἀλωπεκῆς Θρασύβουλον τὸν πέριξ τοῦ ἡρώφου κείμενον κῆπον ὑπὸ τοὺς ἐξῆς ὅρους :

α) ἡ μίσθωσις συνωμολογήθη διὰ μίαν τριακονταετίαν.

β) τὸ μίσθωμα ὠρίσθη εἰς εἴκοσι δραχμάς κατ' ἔτος.

γ) χρόνος καταβολῆς τοῦ ἐτησίου μισθώματος ὠρίσθη ὁ μὴν Θαργηλιών, ἀντιστοιχῶν ὡς γνωστὸν πρὸς τὴν χρονικὴν περίοδον Μαΐου — Ἰουνίου.

δ) ἐπετράπη εἰς τὸν μισθωτὴν νὰ ἐνοικοδομήσῃ κατὰ βούλησιν κτίσματα, ἰδίαις δαπάναις, ἐν τῷ τμήματι τοῦ κήπου τὸ ὁποῖον ἔκειτο ἔξω τοῦ διασχίζοντος αὐτὸν ἀρδευτικοῦ ὀχετοῦ.

ε) συνεφωνήθη, ὅτι ἅμα τῇ λήξει τοῦ χρόνου τῆς μισθώσεως δέον ὁ μισθωτὴς νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸ μίσθιον.

ς) ὁ μισθωτὴς ἐγκαταλείπων τὸ μίσθιον θὰ ἐδικαιοῦτο νὰ συναποκομίσῃ ὠρισμένα μόνον ἐκ τῶν οἰκοδομικῶν ὑλικῶν τῶν τυχόν ὑπ' αὐτοῦ ἐνοικοδομηθέντων κτισμάτων, — καὶ δὴ μόνον τοὺς κεράμους τῆς στέγης, τὰ ξύλα καὶ τὰ θυρώματα — ἐκτὸς ἐὰν συνεφώνει μετὰ τῶν ἐκμισθωτῶν ὅπως ἀφίσῃ καὶ τὰ ὑλικά ταῦτα ἐπὶ τοῦ μισθίου.

ζ) ὁ μισθωτὴς ὑπεχρεώθη νὰ στήσῃ στήλην περιλαμβάνουσαν τὸ κείμενον τῆς προκειμένης συμβάσεως μισθώσεως ἐν τῷ ἱερῷ τοῦ ἑπωνύμου τῶν ὀργεῶνων ἥρωος.

* Ἡ περὶ τῆς ἐνταῦθα, τὸ πρῶτον, δημοσιευομένης ὀργεωνικῆς ἐπιγραφῆς μελέτη, ἀνεκινώθη, ὡς ἔχει, κατὰ τὴν Συνεδρίαν τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν τῆς 4ης Ἰουνίου 1942 διὰ τοῦ Ἀκαδημαϊκοῦ κ. ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΜΑΡΙΔΑΚΗ.

η) ἐν «ὕστερογράφῳ» ἐπετράπη εἰς τὸν μισθωτὴν νὰ χρησιμοποιῇ καὶ τὸ ἱερόν, ὑπὸ τὸν ὅρον ὅπως διατηρῇ αὐτὸ καθαρόν.

II. Ἡ ἀνέκδοτος μισθωτικὴ αὕτη ἐπιγραφὴ ἔρχεται νὰ προστεθῇ εἰς τὸ ἥδη γνωστόν, σχετικῶς πλούσιον, ὕλικὸν περὶ μισθώσεως κατὰ τὸ ἀρχαῖον ἐλληνικὸν δίκαιον [πρβλ. ἀντὶ ἄλλων τελευταίως O. SCHULTHESS, Μίσθωσις, R. E., XV (1932) σ. 2095 ἐπ.].

Ὡς πρὸς τὸν τύπον τῆς προκειμένης μισθώσεως παρατηρητέον, ὅτι αὕτη ἐμφανίζει ὁμοιότητα πρὸς τὰς ἥδη δημοσιευθείσας ἀττικὰς μισθωτικὰς ἐπιγραφάς. Οὕτω φαίνεται, ὅτι περὶ τὸ δεύτερον ἡμῖς τοῦλάχιστον τοῦ 4ου π. Χρ. αἰῶνος εἶχε διαμορφωθῇ ἐν Ἀττικῇ συνήθης τύπος τῶν μισθωτικῶν συμβάσεων ὑπὸ μορφὴν ἐκθέσεως ἀρχομένης διὰ τῆς λέξεως *ἐμίσθωσεν* (ὡς ἐν τῇ προκειμένῃ ἐπιγραφῇ καὶ IG II 2³ 2497) ἢ *ἐμίσθωσαν* (IG II 2³ 2492·2496·2499·2501) καὶ περιλαμβανούσης τοὺς ὅρους τῆς συμβάσεως ὑπὸ μορφὴν δηλώσεων τοῦ ἐκμισθωτοῦ συντεταγμένων εἰς τρίτον πρόσωπον. Παρόμοιος τύπος ἐπικρατεῖ ἥδη καὶ ἐν τῷ νεωτέρῳ βαβυλωνικῷ δικαίῳ, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸ ἀρχαιότερον βαβυλωνικὸν δίκαιον ἔνθα αἱ συμβάσεις μισθώσεως διευποῦντο συνήθως ὡς δηλώσεις τοῦ μισθωτοῦ (πρβλ. L. OPPENHEIM, Untersuchungen zum babylonischen Mietrecht (1936) σ. 14). Τὸν αὐτὸν τύπον ἐκθέσεως ἀρχομένης διὰ τοῦ *ἐμίσθωσεν* καὶ συντεταγμένης ὑπὸ μορφὴν δηλώσεων τοῦ ἐκμισθωτοῦ εὐρίσκομεν μεταγενεστέρως, παραλλήλως πρὸς ἄλλους τύπους, καὶ εἰς τὸ δίκαιον τῶν παπύρων [πρβλ. π. χ. P. S. A. Athen, 14 στίχ. 3 (22 μ. Χρ.) καὶ A. BERGER, Wohnungsmiete und Verwandtes in den gräko-ägyptischen Papyri, Zeits. Vergl. Rechtsw., 29 (1913) σ. 350]. Ὁ αὐτός, ἄλλως τε, τύπος εἶναι καὶ ὁ σήμερον ἔτι γενικῶς κρατῶν ἐν τῇ πράξει τοῦ νεωτέρου ἐλληνικοῦ δικαίου, πρὸς μίαν ἔτι ἐπιβεβαίωσιν τῆς συνεχείας ἐν τῇ ἐξελίξει τοῦ δικαίου τούτου.

Εἰς τὰς γνωστὰς ἀττικὰς ἐπιγραφὰς μισθώσεων συνήθως μετὰ τὴν λέξιν *ἐμίσθωσεν*, ἀναφέρεται τὸ ὄνομα τοῦ ἐκμισθωτοῦ, εἴτα τὸ ἀντικείμενον τῆς μισθώσεως καὶ ἔπειτα τὸ ὄνομα τοῦ μισθωτοῦ [οὕτως ἐν τῇ προκειμένῃ ἐπιγραφῇ καὶ IG II 2³ 2492·2496·2497·2499·2501] καὶ τέλος εἴτε πρῶτον ὁ χρόνος μισθώσεως καὶ κατόπιν τὸ ποσὸν τοῦ μισθώματος [IG II 2³ 2492·2499] εἴτε ἀντιστρόφως πρῶτον τὸ ποσὸν τοῦ μισθώματος καὶ εἴτα ὁ χρόνος τῆς μισθώσεως [ὡς ἡ προκειμένη ἐπιγραφὴ καὶ IG II 2³ 2497. Κατ' ἐξαίρεσιν ἐν τῇ ἐπιγραφῇ IG II 2³ 2496 ὁ χρόνος τῆς μισθώσεως προτάσσεται καὶ αὐτοῦ τοῦ ὀνόματος τοῦ μισθωτοῦ]. Οἱ ἐπακολουθοῦντες ὅροι τῶν συμβάσεων μισθώσεως εἶναι συνήθως διατυπωμένοι εἰς ἀπαρέμφατον, ὡς καὶ ἐν τῇ προκειμένῃ ἐπιγραφῇ: ἀποδιδόναι . . . ἐνοικοδομεῖσθαι . . . ἀπιέναι . . . στήσαι . . . χρῆσθαι.

Ἐν σχέσει πρὸς τὸ περιεχόμενον τῆς προκειμένης μισθώσεως δέον, ἐν πρώτοις, νὰ λεχθῇ, ὅτι αὕτη εἶναι ἡ μόνη γνωστὴ ἐν τῷ ἀρχαίῳ ἐλληνικῷ δικαίῳ μίσθωσις τριακονταετοῦς διαρκείας. Οὕτω δι' αὐτῆς συμπληροῦται ὡς ἐξῆς ἡ κλίμαξ διαρκείας τῶν

γνωστών ἀρχαίων μισθωτικῶν συμβάσεων: Δεκαετία (IG II 2³ 2493,4 · 2499,4 · IG II 1² 1241,9 · IG 1² 397,16.21, καὶ ἴσως IG II 2³ 2503,9), εἰκοσαετία (IG 1² 411,10 ἐπ.) εἰκοσιπενταετία (IG II 1², 411,10 ἐπ.) τριακονταετία (ἡ προκειμένη σύμβασις) τεσσαρακονταετία (IG II 2³ 2492,2 ἐπ.), εἰς τὸν *ἅπαντα χρόνον* (IG II 2³ 2501,3 · 2496,11 · 2497,7). Ἐκ τῆς κλίμακος ταύτης, λαμβανομένης ὑπ' ὄψιν καὶ τῆς μαρτυρίας τοῦ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ (Ἀθ. Πολ., XLVII, 4), καθ' ἣν συνήθως χρόνος μισθώσεως τῶν δημοσίων ἀκινήτων ἦτο ἡ δεκαετία, φαίνεται ὅτι ἡ διάρκεια τῶν μισθώσεων ἀγροτικῶν ἀκινήτων ὠρίζετο συνήθως κατὰ δεκαετίας κατ' ἐξαιρέσιν δὲ καὶ κατὰ πενταετίας.

Ἐνδιαφέρουσα εἶναι ἡ ἐν τῇ προκειμένῃ συμβάσει ρήτρα ἡ ἀναγομένη εἰς τὸ *δικαίωμα ἀφαιρέσεως* (*ius tollendi*) καὶ ὁρίζουσα, ὅτι κατὰ τὴν λήξιν τῆς μισθώσεως ὁ μισθωτὴς θὰ ἐδικαιοῦτο νὰ συναποκομίσῃ ὠρισμένα μόνον ἐκ τῶν οἰκοδομικῶν ὑλικῶν τῶν τυχόν ὑπ' αὐτοῦ ἐνοικοδομηθέντων κτισμάτων καὶ δὴ μόνον τοὺς κεράμους τῆς στέγης, τὰ ξύλα καὶ τὰ θυρώματα. Ἐκ τῆς ρήτρας αὐτῆς ἐξεταζομένης ἐκ παραλλήλου πρὸς ὅμοιον ὅρον τῆς ὀργεωνικῆς ἐπίσης μισθώσεως τοῦ Ἑγρέτου (IG II 2³ 2499, 12 ἐπ.: *ἅπεισιν ἔχων τὰ ξύλα καὶ τὸν κέραμον καὶ τὰ θυρώματα, τῶν δ' ἄλλων κινήσει οὐθέν*) δύνатаί τις νὰ ὑποθέσῃ τὰ ἑξῆς: Πιθανῶς οἱ κέραμοι, τὰ ξύλα καὶ τὰ θυρώματα νὰ ἐθεωροῦντο, ὅτι παρὰ τὴν ἐνοικοδόμησιν αὐτῶν παρέμενον εἰς τὴν κυριότητα τοῦ μισθωτοῦ καὶ ὅτι ἐκ τοῦ λόγου τούτου, διατηροῦντα ἴσως τὴν ιδιότητα αὐτῶν ὡς κινητῶν [πρβλ. GEORGE DANA LORD, An Attic Lease Inscription, *American Journal of Archaeology*, III (1899) σελ. 52], ἠδύναντο νὰ συναποκομισθῶσιν ὑπ' αὐτοῦ. Πιθανώτερον ὅμως ἴσως ἐξ ἀντιθέτου ὅτι, ἀκριβῶς ἐπειδὴ ἐθεωρεῖτο, ὅτι διὰ τῆς ἐνοικοδομήσεως ὁ μισθωτὴς ἔπαυε νὰ εἶναι κύριος τῶν οἰκοδομικῶν ὑλικῶν, προεβλέφθη ρητῶς καὶ εἰδικῶς ποῖα ἐκ τῶν ὑλικῶν τούτων θὰ ἐδικαιοῦτο νὰ συμπαραλάβῃ ἐγκαταλείπων τὸ μίσθιον. Ἡ πρόβλεψις δὲ εἰδικώτερον τῶν κεράμων, τῶν ξύλων καὶ τῶν θυρωμάτων ὠφείλετο ἴσως, ἀφ' ἑνὸς μὲν εἰς τὸ ὅτι ταῦτα ἦσαν τὰ ὑλικά ἐκεῖνα ἅτινα εὐκολώτερον καὶ ἄνευ κατεδαφίσεως τῶν κτισμάτων ἠδύναντο νὰ συναποκομισθῶσιν, ἀφ' ἑτέρου δὲ εἰς τὴν μεγαλυτέραν ἀξίαν τὴν ὁποῖαν ταῦτα εἶχον, ἐν συγκρίσει πρὸς τὰ λοιπὰ οἰκοδομικὰ ὑλικά, καὶ τὴν ὁποῖαν διετήρουν λόγῳ τῆς φύσεως αὐτῶν καὶ μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν αὐτῶν ἐκ τῶν κτισμάτων, δοθέντος ὅτι ἠδύναντο νὰ χρησιμοποιηθῶσιν ἄλλαχού.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω, ὅμως, δύο εἰς τὸ *ius tollendi* ἀναγομένων ρητρῶν τῆς προκειμένης μισθώσεως καὶ τῆς μισθώσεως τῶν ὀργεῶνων τοῦ Ἑγρέτου δύνатаί τις ἴσως περαιτέρω νὰ ὀδηγηθῇ καὶ εἰς γενικωτέραν ὑπόθεσιν περὶ τῆς ἰσχύος ἐν τῷ ἀρχαίῳ ἑλληνικῷ δικαίῳ τοῦ δικαίουματος ἀφαιρέσεως τοῦ μισθωτοῦ ὑπὸ παρομοίαν πρὸς τὴν ἐν τῷ ἰουστινιανείῳ δικαίῳ καὶ ἐν τοῖς Βασιλικοῖς (Dig., 19, 2, 19 § 4 καὶ Dig., 6, 1, 37–38. Βασ., 20, 1, 19 καὶ 15, 1, 37–38) θεσπιζομένην ἔννοιαν. Κατὰ ταύτην, ἰσχύουσαν καὶ ἐν τῷ σημερινῷ ἑλληνικῷ δικαίῳ, ὡς γνωστόν, «ὁ ἀνεγείρας

κτίριον ἐπὶ ἀλλοτριῶν ἀκινήτου ὡς νομεὺς ἢ ὡς μισθωτής, πρὸς αὐξήσιν τῆς προσόδου αὐτοῦ, ἔχει τὸ δικαίωμα ὅπως ἀφαιρέσῃ τὸ οἰκοδομηθέν, εἰάν, ὃ μὲν κύριος ἄνευ τῆς συγκαταθέσεως τοῦ ὁποίου ἐγένετο ἡ οἰκοδόμησις, κατὰ τὴν ἀναζήτησιν τοῦ ἀκινήτου μὴ ἤθελεν εἶσθαι πρόθυμος πρὸς ἀπόδοσιν τῆς δι' αὐτὴν δαπάνης, ἡ δὲ ἀφαίρεσις παρέχει εἰς τὸν νομέα ἢ μισθωτὴν πλεονέκτημά τι» [᾽Αρειος Πάγος 193 (1931) «Θέμις», ΜΒ' σ. 536. Βλ. νῦν καὶ ᾽Αστικός Κώδιξ, ἀρθρ. 591 § 2 ἐδ. 2 καὶ 302]. Ἐάν κατὰ ταῦτα δεχθῶμεν, ὅτι παρόμοιον δικαίωμα ἀφαιρέσεως εἶχε κατὰ κανόνα ὁ μισθωτής καὶ ἐν τῷ ἀρχαίῳ ἐλληνικῷ δικαίῳ, τότε ἡ ζητὴ πρόβλεψις ἐν ταῖς δύο μνησθείσαις ἐπιγραφαῖς τοῦ ποῖα εἰδικῶς καὶ μόνον οἰκοδομικὰ ὑλικά διακρίνεται νὰ ἀφαιρέσῃ ὁ μισθωτής δικαιολογεῖται ἀκριβῶς ἐκ τῆς προϋποθέσεως, καθ' ἣν εἰάν οὐδὲν ἐν τῇ συμβάσει προεβλέπετο, οὗτος θὰ εἶχε δικαίωμα νὰ ἀφαιρέσῃ ἅπαντα τὰ ἐνοικοδομηθέντα ὑλικά. Εἰς ἐνίσχυσιν τῆς ὑποθέσεως, ὅτι ἴσχυεν τὸ *ius tollendi* τοῦ μισθωτοῦ ἐν τῷ ἀρχαίῳ ἐλληνικῷ δικαίῳ, ἔρχεται ἡ ἐν τῇ μισθώσει τῶν ὀργεῶνων τοῦ Ἐργέτου ζητὴ συμφωνία τῶν δ' ἄλλων κινήσει οὐθέν, ἥτις δύναται νὰ ἐρμηνευθῇ ὡς προϋποθέτουσα δικαίωμα τοῦ μισθωτοῦ νὰ συναποκομίσῃ πάντα τὰ ὑλικά, ὅπερ δικαίωμα ἢ συμβατικὴ αὕτη ρήτρα θέλει ρητῶς νὰ περιορίσῃ εἰς τὰ εἰδικῶς μνημονεύμενα ὑλικά. Τὴν ὑπόθεσιν τέλος τῆς ἰσχύος τοῦ *ius tollendi* ἐνισχύει ἐπίσης καὶ ἡ ἐν τῇ προκειμένη μισθώσει ρήτρα καθ' ἣν τὸ δικαίωμα τῆς ἀφαιρέσεως τῶν κεράμων, ξύλων καὶ θυρωμάτων θὰ ἔχῃ ὁ μισθωτής, ἐκτὸς εἰάν πεισθῇ ὑπὸ τῶν ἐκμισθωτῶν νὰ ἀφίσῃ καὶ τὰ ὑλικά ταῦτα ἐπὶ τοῦ μισθίου, προφανῶς δηλαδὴ εἰάν συμφωνήσῃ εἰς τὴν ὑπὸ τῶν ἐκμισθωτῶν προσφερομένην αὐτῷ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἀποζημίωσιν. Ἐφ' ὅσον ἄρα προβλέπεται ὅτι διὰ νὰ ἀφίσῃ τὰ ὑλικά ταῦτα ἐπὶ τοῦ μισθίου ἀπαιτεῖται νὰ συμφωνήσῃ ὁ μισθωτής μετὰ τῶν ἐκμισθωτῶν, προϋποτίθεται πιθανῶς, ὅτι ἄνευ τοιαύτης συμφωνίας θὰ ὑφίστατο δικαίωμα τοῦ μισθωτοῦ νὰ ἀφαιρέσῃ καὶ τὰ ὑλικά ταῦτα.

Ἡ προκειμένη μίσθωσις ἐμφανίζει, τέλος, καὶ τὴν ἐξῆς ἰδιορρυθμίαν. Ἐνῷ εἰς πάσας τὰς γνωστὰς μισθωτικὰς συμβάσεις τοῦ ἀρχαίου ἐλληνικοῦ δικαίου προβλέπονται ῥήτραι ἐμπραγμάτου ἢ προσωπικῆς ἀσφαλείας ἢ τοῦλάχιστον ἐκτελεστικαὶ ῥήτραι [βλ. ΠΑΠΠΟΥΛΙΑ, Ἡ ἐμπράγματος ἀσφάλεια κατὰ τὸ ἐλληνικὸν καὶ τὸ ῥωμαϊκὸν δίκαιον, I (1909) σ. 107 ἐπ.· πρβλ. καὶ ΜΑΡΙΔΑΚΗ, Τὰ δικαιώματα τοῦ ἐκμισθωτοῦ ἐπὶ τῶν εἰσχομιζομένων (1931) σ. 6, σημ. 3], ἡ προκειμένη μισθωτικὴ σύμβασις στερεῖται παντελῶς τοιούτων. Πιθανῶς τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὸ μικρὸν ποσὸν τοῦ μισθώματος.

III. Ἀνακοινῶν τὴν παροῦσαν μελέτην εἰς τὴν Ἀκαδημίαν Ἀθηνῶν ὁ Ἀκαδημαϊκὸς Γ. ΜΑΡΙΔΑΚΗΣ προσέθεσε τὰς ἐξῆς παρατηρήσεις:

«Ἡ δημοσιευομένη ἐπιγραφὴ μαρτυρεῖ, ὅτι εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα ρητῶς συνωμολογεῖτο εἰς τὰς συμβάσεις μισθώσεως δικαίωμα ὑπὲρ τοῦ μισθωτοῦ, ὅπως, ληγούσης τῆς μισθώσεως καὶ ἀποχωρῶν τοῦ μισθίου ἀφαιρῇ τὰ ὑπ' αὐτοῦ προστεθέντα

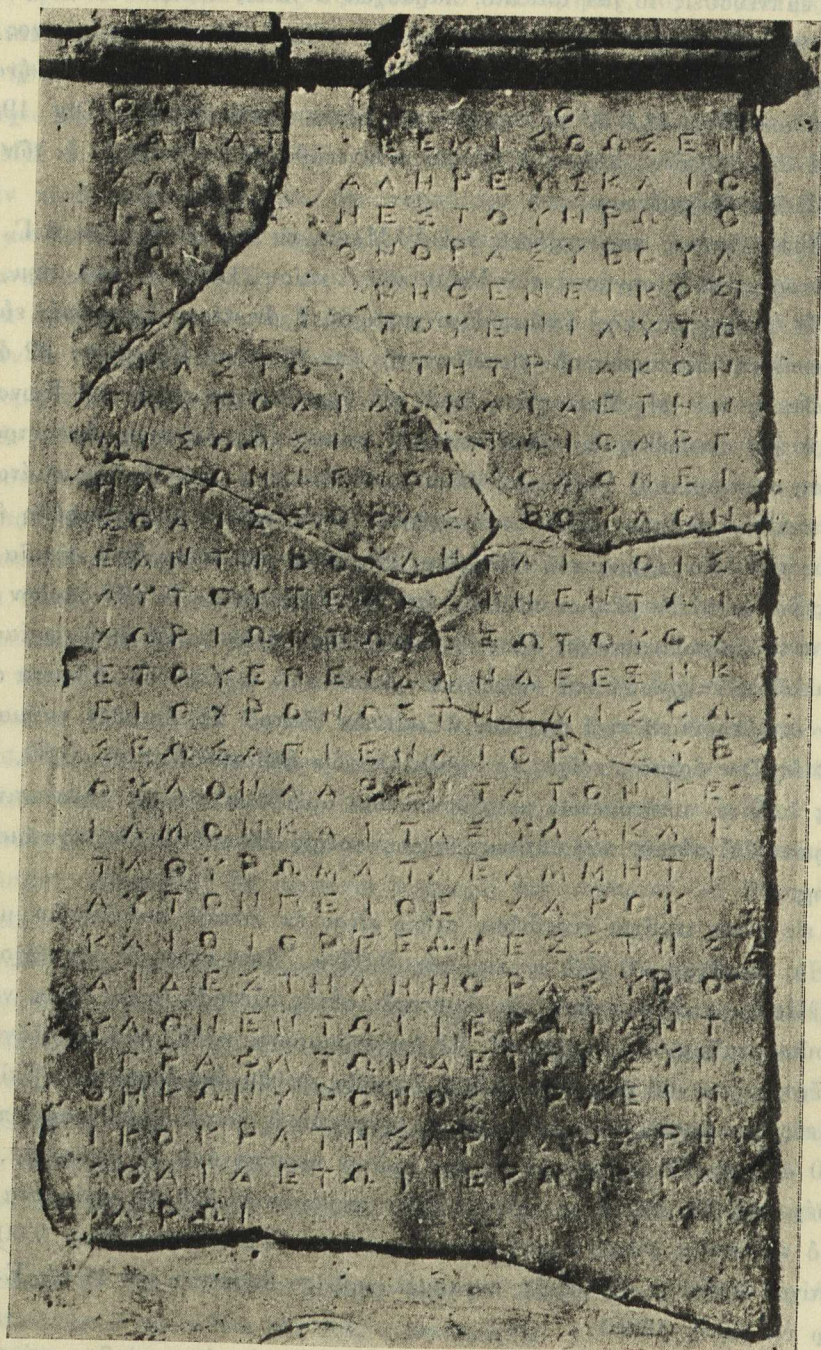
καὶ οὐχὶ ἐνοικοδομηθέντα κατασκευάσματα. Ἐκ μαρτυρίας τοῦ ΟΥΑΠΙΑΝΟΥ φαίνεται ὅτι πρῶτος ἐμπνευσθεὶς τὸ *jus tollendi*, παρὰσχὼν αὐτὸ εἰς τὸν μισθωτὴν, ἦτο ὁ LABEO (Dig. 19, 2, 19 § 4). Λαμβανομένου ὑπ' ὄψιν ὅτι ὁ LABEO ἦτο κάτοχος ἐλληνικῆς παιδείας καὶ ὁπαδὸς τῶν στωϊκῶν οἵτινες διέκρινον μεταξὺ πραγμάτων *ἡνωμένων* καὶ *συννημμένων* (Dig. 41, 3, 30 pr.) πρὸβλ. *ruta caesa vineta fixaque* (Dig. 19, 1, 38 § 2), χορῆζει ἰδίας ἐρεύνης μήπως ὁ LABEO ἐνεπνεύσθη τὸ *jus tollendi* ἐκ τῶν εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα ἐθιζομένων.

Τὰς ὁρθὰς ταύτας παρατηρήσεις τοῦ Γ. ΜΑΡΙΔΑΚΗ ἐπιδοκιμάζει καὶ ὁ Γ. ΠΕΤΡΟΠΟΥΛΟΣ, Ἱστορία καὶ Εἰσηγήσεις τοῦ Ρωμαϊκοῦ Δικαίου (1944) σ. 444, σημ. 30.

IV. Ἡ στήλη ἐπὶ τῆς ὁποίας ἔχει χαραχθῇ ἡ ἀνωτέρω ἐπιγραφή, εὑρέθη ἐν Ἀθήναις κατὰ τὴν ἐκσκαφὴν τῶν θεμελίων τῆς ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Εὐριπίδου 82 ἀνεγειρομένης οἰκοδομῆς τοῦ Μ. Μανουσάκη ὑπὸ τοῦ ἀρχιτέκτονος μηχανικοῦ Κωνστ. Βουτσινᾶ. Ἡ στήλη ἀνευρέθη εἰς πέντε τεμάχια, κείμενα εἰς διάφορα ὑψόμετρα, ἐντὸς φρέατος ἐπιχωματισμένου, ὁμοῦ μετ' ἄλλων συντριμμάτων καὶ δὴ θραυσμάτων κεράμων καὶ πηλίνων ἀγγείων. Πλὴν τοῦ φρέατος ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἀνευρέθη ἡ στήλη, εἰς τὸ πρὸς τὴν ὁδὸν τμήμα τοῦ οἰκοπέδου εὑρέθησαν καὶ ἕτερα ἐπτὰ ἀρχαῖα φρέατα, ἅπαντα εἰς βάθος τριῶν μέτρων περίπου ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας, ἐκ τῶν ὁποίων τινὰ μὲν ἦσαν καὶ αὐτὰ ἐπιχωματισμένα, ἄλλα δὲ ἦσαν πλήρη ὕδατος. Τὰ ὀκτὼ φρέατα ταῦτα εἶχον ἀργιλλῶδες ἐπίχρισμα καὶ συνεδέοντο μεταξὺ τῶν δι' ἀγωγῶν, δίδοντα οὕτω τὴν ἐντύπωσιν ὅτι ἐπρόκειτο περὶ ἀρχαίων δεξαμενῶν ὕδατος. Τὸ ὀπισθεν τμήμα τοῦ οἰκοπέδου διέσχιζεν ἀρχαῖος τοῖχος ἐκ κροκαλοπαγῶν ἀσβεστολίθων πλ. 0,80, ὕψ. 0,60 καὶ μῆκος 1,20 μ. συνδεομένων μεταξὺ τῶν διὰ μολύβδου καὶ εἰς ἀπόστασιν 4 περίπου μέτρων ἀπ' αὐτοῦ, παραλλήλως, ἕτερος τοῖχος ἐκτισμένος διὰ κονιάματος μετὰ πορσελάνης.

Ἡ εἰς πέντε τεμάχια εὑρεθεῖσα στήλη εἶναι ἐκ λευκοῦ πεντελησίου μαρμάρου, ὕψ. 0,47 μ. πλ. 0,26 – 0,25,5 μ. καὶ πᾶς. 0,05 μ. Ἀνω λήγει εἰς προεξέχον γείσον, κάτω δ' ἐλλείπει μικρὸν τμήμα τῆς ἀριστερᾶς αὐτῆς πλευρᾶς, χωρὶς ὅμως νὰ ἐλλείπη ὥς ἐκ τούτου τμήμα τῆς ἐπιγραφῆς. Ἡ ἐπιγεγραμμένη καθὼς καὶ αἱ πλάγαι στεναὶ πλευραὶ ἔχουσι λειανθῇ ἐπιμελῶς, ἐνῶ ἡ ὀπισθία ἀφείθη ἀκατέργαστος. Ἐπὶ τῆς προσθίας πλευρᾶς καὶ κάτωθι τοῦ γείσου ἔχει χαραχθῇ ἡ ἀνωτέρω ἐπιγραφή περιλαμβανούσα 30 στίχους. Ἐκαστος τῶν στίχων τούτων περιέχει ἀνὰ 17 γράμματα, πλὴν τοῦ βου περιέχοντος 18, τοῦ 22ου καὶ τοῦ 29ου περιεχόντων ἀνὰ 16 γράμματα. Ὁ πρῶτος καὶ ὁ τελευταῖος στίχος περιέχουσιν ὀλιγώτερα. Ὑψος γραμμάτων 0,005 – 0,008 μ., διάστιχον 0,006 μ. Ἡ στήλη συναρμολογηθεῖσα ἀπόκειται νῦν ἐν τῷ Ἐπιγραφικῷ Μουσείῳ ὑπ' ἀριθ. 13051.

Ἡ ἐπιγραφή εἶναι στοιχηδὸν γεγραμμένη. Εἰς τὸν 4ον καὶ 7ον στίχον ὁ χαράκτης ἐχρησιμοποίησε τὸν παλαιότερον τύπον γενικῆς μὴ δυνάμενος νὰ προσθέσῃ τὸ Υ εἰς τὸν ἐπόμενον στίχον, ὅπως εἰς τὸν 4ον στίχον τὸ Ι τοῦ ἄρθρου ΟΙ, διότι τὸ ΟΥ

333/2 π. Χρ.

ΣΤΟΙΧ.

1 Θ ε ο ί,

Κατὰ τ[άδ]ε ἐμίσθωσεν

Χάροψ [Φ]αληρεὺς καὶ ο-

ἰ ὄργ[εῶ]νες τοῦ ἠρώιο

5 τὸν [κῆπ]ον Θρασυβούλ-

ωι Ἀ[λωπε]κῆθεν εἴκοσι

δραχ[μῶν] τοῦ ἐνιαυτοῦ

ἐκάστου ἔτη τριάκον-

τα. Ἀποδιδόναι δὲ τὴν

10 μίσθωσιν ἐ[ν] τῷ Θαργ-

ηλιῶνι. Ἐνοί [κ]οδομεῖ-

σθαι δὲ Θρασ[ύ]βουλον

ἐάν τι βούληται τοῖς

αὐτοῦ τέλ[ε]σιν, ἐν τῷ

15 χωρίῳ τῷ ἔξω τοῦ ὀχ-

εοῦ. Ἐπειδὴν δὲ ἐξ[ή]κ

εἰ ὁ χρόνος τῆς μισθώ-

σεως ἀπέναι Θρασύβ-

ουλον λαβόντα τὸν κέ-

20 {ρ}αμον καὶ τὰ ξύλα κ{α}ὶ

τὰ θυρώματα, ἐὰμ μὴ τι

αὐτὸν πεί[θ]ει Χάροψ

καὶ οἱ ὀργεῶνες. Στήσ-

αι δὲ στήλην Θρασύβο-

25 υλον ἐν τῷ ἱερῷ ἀντ-

ίγραφα τῶνδε τῶν συν-

θηκῶν. Χρόνος ἄρχει Ν-

ικοκράτης ἄρχων. Χρῆ-

σ{θ}αι δὲ τῷ ἱερῷ = κα

30 θαρῶι.

τῆς καταλήξεως δὲν ἦτο καθαρά διφθογγος. Εἰς τὸν βον σίχον τὸ τελικὸν Ι τῆς λέξεως εἴκοσι ἐχάραξεν εἰς τὸ περιθώριον. Ὁ χαράκτης ἐξ ἀβλεψίας ἐχάραξεν εἰς μὲν τὸν

16ον στίχον Ν ἀντὶ Η, εἰς δὲ τὸν 20ὸν στίχον Ι ἀντὶ Ρ καὶ Λ ἀντὶ Α. Ἐκ τοῦ αὐτοῦ ἐξ ἄλλου λόγου παρέλειψε νὰ προσθέσῃ τὴν στιγμὴν εἰς τὸ Θ εἰς τὸν 22ον στίχον (9ον γράμμα) καὶ εἰς τὸν 29ον στίχον (2ον γράμμα).

Ἡ ἀφομοίωσις τέλος τοῦ τελευταίου γράμματος Ν τῆς λέξεως *ἐὰν* (στίχος 21) πρὸς τὸν πρῶτον γράμμα τῆς ἐπομένης λέξεως (*ἐὰμ μὴ τι*) ἀποτελεῖ σύνηθες φαινόμενον ἐν τῇ ἀττικῇ διαλέκτῳ (πρὸβλ. MEISTERHANS, *Grammatik d. Att. Inschr.*³ (1900) σ. 110, § 43).

Υ. Στ. 1. *Θεοί*. Συνήθης ἐπὶ κλησις ἐν ἀρχῇ τῶν δημοσίων ἐγγράφων καὶ ἰδιωτικῶν συμβολαίων. Οὕτως ἐν τῇ μισθωτικῇ συμβάσει τῶν ὀργεῶνων τοῦ ἥρωος Ἐγρέτου (IG II 2² 2499) ἐνῶ ἡ τῶν ὀργεῶνων τοῦ ἥρωος Ὑποδέκτου (IG II 2² 2501) ἀρχεται διὰ τοῦ ἀγαθῆι τύχηι.

Στ. 2 - 4. *Κατὰ τ[άδ]ε μίσθωσεν Χάροψ [Φ]αληρεὺς καὶ οἱ ὀργ[εῶ]νες*. Ὁ ὄρος *μίσθωσις* ἐν τῷ ἀρχαίῳ ἑλληνικῷ δικαίῳ περιλαμβάνει πᾶσαν δυνατὴν περίπτωσιν μισθώσεως, ὑπὸ τὴν εὐρυτάτην αὐτῆς ἔννοιαν. [BEAUCHET, ἄρθ. *Locatio* ἐν DAREMB. - SAGLIO, III² 1281· PARTSCH, *Griechisches Bürgschaftsrecht* (1909) σ. 326· LIPSIVS, *Attisches Recht u. Rechtsverfahren*, τ. 2 (1912) σ. 751]. Εἰδικώτερον διὰ τοῦ ὅρου *μίσθωσις* ὑποδηλοῦται πᾶσα σύμβασις ἀντικείμενον ἔχουσα:

1ον) Τὴν μίσθωσιν πράγματος α) ὥς ἐν προκειμένῳ τὴν πάκτωσιν (IG II 2² 2492, 18 ἐπ.· 2493, 11 ἐπ.· 2496, 22· 2497, 16· 2498, 4). Ἐκτὸς τῆς προκειμένης ἐπιγραφῆς, ἄλλαι ὀργεωνικαὶ πακτώσεις εἶναι αἱ ὑπὸ τῶν ὀργεῶνων τοῦ Ἐγρέτου (IG II 2² 2499) καὶ τῶν τοῦ Ὑποδέκτου (IG II 2² 2501) καταρτισθεῖσαι. Εἰς αὐτὰς δὲ δέον κατὰ τὸν ZIEBARTH, *Zu d. Griech. Vereinsinchr. ἐν Rhein. Mus.* LV (1900) σ. 503, νὰ συμπεριλάβωμεν καὶ τὴν ἐν IG II 1² 1924· β) τὴν μίσθωσιν οἰκίας (IG 1² 336, 1, 5· 377, 16· IG II 2² 1591, 16· 1635, 29, 66· ΙΣΑΙΟΣ VIII 35· ΘΕΟΦΡ., *Χαρακτ.* 23, 9· ΠΟΛΥΔ., 1, 75). Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν μίσθωσιν ὀρφανικοῦ οἴκου διὰ τοῦ οἴκου νοεῖται οὐχὶ ἡ οἰκία ἀλλὰ ὁλόκληρος ἡ περιουσία τοῦ ἀνηλίκου [BOECKH, *Staatsaltertümer* I³, 143.179.427· O. SCHULTHESS, *Vormundschaft nach attischem Recht*, (1886) σελ. 139 ἐπ.]. γ) τὴν μίσθωσιν κινητοῦ. (ΞΕΝΟΦ., *Πόροι*, 4, 14, 15· ΑἲΣΧ., κ. *Κτησιφ.* 76· π. *παραπρεσβ.*, 111· ΔΗΜΟΣΘ., XXVII, 9, 20· XLII, 7· LIII, 21· ΙΣΑΙΟΣ, VIII, 35· ΠΟΛΥΔ., 1, 75· 10, 20). Τὸ μίσθωμα αὐτοῦ ἐκαλεῖτο ἀποφορὰ [ΑΝΔΟΚ., *Μυστ.*, 38· ΑἲΣΧ., κ. *Τιμ.* 97· ΘΕΟΦΡ., *Χαρακτ.* 30, 15· πλείονα πρὸβλ. OERTEL, *Zur Frage d. attischen Grossindustrie ἐν Rhein. Mus.*, LXXXI (1930) 231· περὶ μισθώσεως τραπέζης πρὸβλ. ΔΗΜΟΣΘ., XXXIV, 8 ἐπ.· XLV 29 ἐπ.].

2ον) Τὴν μίσθωσιν ὑπηρεσιῶν: (ΞΕΝΟΦ. *Πόροι*, III, 16· IG 1² 6, 92· DITTENB., *Syll.*³ 578, 20· 707, 5). Ἡ ἰσόβιος μίσθωσις ὑπηρεσιῶν ἐκαλεῖτο *θητεία* (ΠΛΑΤ., *Εὐθύφρ.* 4c, 5).

3ον) Τὴν μίσθωσιν ἔργου: (IG 1² 374, 98. 264· IG II 1² 463, 129· IG II 2² 1612 B 100 ἐπ.· C 152 ἐπ.· 1672, 8 ἐπ.· ΠΛΑΤ., *Νόμ.* XI, 921). Ἐπ' αὐτῆς μάλιστα,

ἐγίνετο ὡς καὶ σήμερον χοῆσις καὶ τῶν εἰδικῶν ὄρων *ἐργολαβεῖν* (ΠΛΟΥΤ., β. Περ. 13.15 · DITTENB., *Syll.*³ 487,5 · 589,60 · 1156 · S.E.G., I. 344 · IG II 8,640,6) καὶ *ἐργοδοτεῖν* (ΠΟΛΥΔ., VII, 200). Ἀπαντῶνται ἐπίσης οἱ ὄροι *ἐργοδότης*, [ΞΕΝΟΦ. Κύρ. Παιδ. VIII, 2,5 · [BEKKER, *Anekd.* I, 259 · ΠΟΛΥΔ., VII, 182 · ΠΛΑΤ., Πολ. II, 373b 8 · FRANCOTTE, *L'industrie d. la Grèce Antique* (1902) II, 153, πλείονα πρβλ. CHAVANNES, ἄρθρ. Ἐργολάβος ἐν DAREMB. – SAGLIO, II¹ 811 ἐπ. · THALHEIM, ἄρθρ. Ἐργολάβος ἐν R.E. VI, 436]. Διὰ τὰς μέχρι τοῦ 1900 γνωστὰς μισθώσεις ἔργου πρβλ. FRANCOTTE, ἐνθ' ἄνωτ. II, 54 ἐπ.

Μίσθωσις καλεῖται ἐπίσης γενικῶς οὐ μόνον ἡ μισθωτικὴ σύμβασις (τὸ ἐγγραφον: IG II 1² 1241,53 · IG II 2² 2492,20 · 2499,33.40 · ΔΗΜΟΣΘ., XLV, 29.31), ἀλλὰ καὶ τὸ μίσθωμα [IG 1² 94,23 · 140,5 · 313 III, 147 · 325, 22 ἐπ. · 336,1.5 · 377,18 · IG II 1² 1168,4 ἐπ. · 1172,23 ἐπ. · 1241,25.33.40. ἐπ. · IG II 2² 1635,26 ἐπ. · 1636 A, 3 · 2492,6.27.38 ἐπ. · 2496,17 · 2498, 13 · 2499, 1830 · 2500 B, 2 · 2501,5.16 · στ. 10 ἡμετ. ἐπιγρ. *Hesperia*, VII (1938) σ. 3 (Inv. No 3244) στ. 24 · σ. 4 στ. 60 ἐπ. · σ. 5 στ. 83 – 94 · ΑΡΙΣΤ., Ἀθ. Πολ., II, 2 · XLVII, 4 · ΠΛΟΥΤ., β. Σόλ., 13 · ΙΣΟΚΡ., VII, 32].

Χαρακτηριστικὴ χοῆσις δι' ἐκάστην τῶν ὡς ἄνω χωριστῶν ἐννοιῶν τοῦ ὄρου *μίσθωσις* γίνεται ἐν τῇ μισθωτικῇ συμβάσει τῶν Ὀργεῶνων τοῦ ἥρωος Ἐργέτου (IG II 2², 2499,30 ἐπ.): Ἐὰν δὲ μὴ ἀποδιδῶι τῇμ μίσθωσιν (μίσθωμα) *Διόγνητος*... ἢ τ' ἄλλα μὴ ποιῇ τὰ ἐν τῇ μισθώσει (ἐγγράφῳ μισθ. συμβάσει) *γεγραμμένα, ἄκυρος ἔστω αὐτῶι ἢ μίσθωσις* (πάκτωσις).

Χάροψ [Φ]αληρεὺς. Τὸ ὄνομα τοῦτο δὲν εἶναι γνωστὸν εἰς ἡμᾶς ἐξ ἄλλων ἐπιγραφῶν ἢ ἔκ τινος συγγραφέως.

Ὑπὸ ποίαν ιδιότητα ἀκριβῶς ὁ ἰδιώτης οὗτος κατέχει τόσον πρωτεύουσαν, ἀπὸ τῆς πλευρᾶς τῶν ἐκμισθωτῶν, ἐν τῇ καθόλου συμβάσει θέσιν, εἶναι δύσκολον νὰ συμπεράνωμεν. Πιθανὸν νὰ εἶναι καθ' οἷονδήποτε τρόπον συγκύριος τοῦ *κήπου*, *ἐπιμελητῆς*, (IG II 1², 1256, 3), *γραμματεὺς*, (IG II 1² 1284,22), *ταμίας* «πλείω ἔτη» (IG II 1² 1327,4 ἐπ.), *ιερεὺς διὰ βίον* (IG II 1² 1326,9.33 · 1328,35.39 · DITTENB., *Syll.*³ 1111,11,70) τοῦ συλλόγου.

Ἡ σημαίνουσα θέσις αὐτοῦ ἐν τῇ ἐπιγραφῇ, ἐρχομένη εἰς ἀντίθεσιν μὲ τὰ λοιπὰ εἰς ἡμᾶς γνωστὰ παραδείγματα, ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὴν παράλειψιν ἐν αὐτῇ τοῦ ὀνόματος τοῦ ἐπωνύμου τῶν ὀργεῶνων ἥρωος, θὰ ἡδύνατο νὰ ἐπιτρέψῃ τὴν ὑπόθεσιν, ὅτι ὁ Χάροψ οὗτος πιθανῶς νὰ εἶναι ὁ ἴδιος μέγας εὐεργετὴς ἢ ἀπόγονος ἰδρυτῶν ἢ μεγάλων εὐεργετῶν τοῦ συλλόγου καὶ ὡς τοιοῦτος νὰ ἀφηρωϊσθῇ. [Περὶ ἀφηρωϊσμοῦ ἐν τοῖς ὀργεωνικοῖς συλλόγοις πρβλ. IG II 1² 1326 · POLAND, *Gesch. d. griech. Vereinswesens* (1909) σ. 227 ἐπ. Γνωστὴ τυγχάνει ἐξ ἄλλου ἡ περίπτωσις τοῦ Σοφοκλέους, ὅστις ἦτο μέλος τῶν ὀργεῶνων τοῦ Ἀμύνου καὶ τοῦ Ἀσκληπιοῦ καὶ ἀφηρωϊσθέντος ὑπὸ τὸ ὄνομα Δεξίων. *Etym. Magn.*, 256 · IG II 1² 1252 · 1253·

IG II 1² 2355 · KUTSCH, Attische Heilgötter u. Heilheroen (ἐν *Religionsgesch. Versuche u. Vorarbeiten*, XII, 3 (1913) σ. 13 ἐπ.).

Καὶ οἱ ὀργ[εῶ]νες. Κατὰ τὴν κρατοῦσαν γνώμην οὔτοι ἦσαν θρησκευτικοὶ σύλλογοι [ZIEBARTH, ἀρθρ. Ὀργεῶνες ἐν R. E. XVIII¹, 1024 · KOERTE, Die Ausgrab. d. Akropolis, ἐν *Ath. Mitt.*, XXI (1896) σ. 306 ἐπ. BRUCK, Totenteil u. Seelgerät im griech. Recht (1926) σ. 232 ἐπ. ὑπὸ τὸν χαρακτηρισμὸν κοινὸν (IG II 1² 1252,3 ἐπ. 20 · 1253,5 · 1314,12 · 1315,9 · 1316,7.11.18 · 1325,23 · 1326,44,1327,11.23.29 · 1334, 14 · 1337,11)· σύνοδος (IG II 1² 1325,30 · 1326,6.23.39.43 · 1329,8 · 1334, 14 · DITTENB., *Syll*³ 1111,15)· θίασος ὀργεῶνων (IG II 1² 1301) ἢ ἀπλῶς ὀργεῶνες (IG II 1² 1255 · 1256 · 1259 · 1283 · 1284 · 1289 · 1294 · 1301 · 1324 · 1328 · 1351 · 1361 · IG II 2² 1599 · 2355 · 2499 · 2501 · IG II/III² 2947. Ἐν IG II, 2² 2361. 18 ὁμῶς Ὀργεῶναι). Ἡ ὀνομασία Ὀργεῶνες δὲν τηρεῖται αὐστηρῶς, ἀλλὰ ἐναλλάσσεται μὲ τὴν Θιασῶται ἢ Διονυσιασταὶ [IG II 1² 1316 · KAHRESTEDT, Staatsgebiet u. Staatsangehörige in Athen (1934) σ. 186 · ZIEBARTH, R. E. XVIII¹, 1024 ἐπ.]

Ἡ διαφορὰ ἄλλωστε μεταξὺ Θιασῶτων — Διονυσιαστῶν — Ὀργεῶνων ἐξαφανίζεται διὰ τῆς παρόδου τοῦ χρόνου τελείως. (ZIEBARTH, R. E., XVIII¹ 1025 · POLAND, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 9 ἐπ.). Ἐμφανίζονται δὲ ἐν Ἀθήναις [ἐκτὸς τῶν Ἀθηναίων κατ' ἄθην. ἐπίδρασιν ἐν Λήμνῳ, *Rev. Ét. Grecq.* XV (1902) σ. 140: Ὀργεῶνες τοῦ Ἡρακλείως τοῦ ἐμ Κόμει Μεγάρους: IG VII 33· Τέφ: MICHEL, *Rec. Inscr. Grecq.*, σ. 1307] κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Σουΐδα εἰς τὴν πρὸ τοῦ Σόλωνος ἐποχὴν [ΣΟΥΪΔΑΣ πρβλ. λ. Ὀργεῶνες: Σέλενος δὲ ἐν τῷ ὑπομνήματι τῶν Σόλωνος ἀξόνων Ὀργεῶνας φησὶ καλεῖσθαι τοὺς συνόδους ἔχοντας περὶ τινὰς ἥρωας ἢ Θεούς. Πρβλ. ἐπίσης τὸ χωρίον τοῦ Φιλοχόρου παρὰ ΦΩΤΙΩ· ΗΡΟΔ., II, 49 · GILBERT, Handbuch der griech. Staatsaltertümer (1881) I, 112.131 · HARRISON, Proleg. to the Study of Greek Religion (1922) 472 ἐπ. · SCHMID-STÄELIN, *Gesch. d. griech. Literatur* (1934) II, 11 ἐπ. · POLAND, ἐνθ' ἄνωτ. 13 ἐπ. · KOERTE, ἐνθ. ἄνωτ. 307 · PREMERSTEIN, Phratern Verbände auf einem attisch. Hypothekenstein ἐν *Ath. Mitt.* XXXV (1910) 111]. Διαφορετικὴν ἄποψιν ὑποστηρίζουν οἱ ZIEHEN, *Leges graec. sacrae*, 118 · καὶ BUSOLT-SWOBODA, *Griechische Staatskunde*³ (1931), 1170, παραδεχόμενοι ὅτι ἡ ἀποδοχὴ τῆς λατρείας τῆς ὑπὸ τῶν ὀργεῶνων λατρευομένης θεᾶς Βενδίδος, εἰσῆχθη μετὰ τὸν Σόλωνα διότι τότε, ἀνάγεται (429 – 428 π. Χρ.) ἡ ἴδρυσις αὐτῇ ἱεροῦ ἐν Μουνιχίᾳ. Ἡ χορήγησις ὁμῶς τοῦ προνομίου ἐγκτήσεως δέον νὰ διαστέλληται τῆς ἰδρύσεως τῶν θρησκευτικῶν συλλόγων, ἥτις ἐνδεχομένως προηγεῖται. Οἱ ὀργεῶνες ἐξακολουθοῦν ὑφιστάμενοι καὶ ἐπὶ ῥωμαϊκῆς ἐποχῆς (ZIEBARTH, R. E. XVIII¹, 1024 · BRUCK, ἐνθ' ἄνωτ., σ. 233).

Κατὰ τὴν κρατοῦσαν γνώμην οἱ πρῶτοι σύλλογοι ὀργεῶνων συνεστήθησαν ὑπὸ Θρακῶν μεταναστῶν [HARRISON, ἐνθ' ἄνωτ., 471 · RHODE, *Psyché*, 2 (1898) σ. 105 · *Syll*³ 1095, σημ. 1 · ZIEBARTH, *Rhein Mus.*, LV, 503] καὶ γενικώτερον

ὑπ' ατόμων εἰς οὐδεμίαν φυλὴν ἀνηκόντων, (GILBERT, ἐνθ. ἄνωτ., I, 113), ἐπιδιωκόντων ν' ἀναπληρώσουν τὴν ἐλλείπουσαν αὐτοῖς προστασίαν τῆς φυλῆς διὰ τῆς συσσωματώσεως (*Etyim. Magn.*, πρβλ. λ. Ὀργεῶνες · BEKKER, *Anektd.*, 191, 26 ἐπ. 286, 11 ἐπ.). Ὄνομάζοντο δὲ ὀργεῶνες λόγῳ τῶν πρὸς τὴν τέλεσιν τῶν θρησκευτικῶν αὐτῶν καθηκόντων στενῶς συνδεδεμένων μυστηρίων ἢ ὀργίων τὰ ὁποῖα ἐτέλουν πρὸς τιμὴν τοῦ ἐπωνύμου τῶν προστατῶν θεοῦ ἢ ἥρωος (ΑΡΠΟΚΡ., πρβλ. λ. Ὀργεῶνες · ΠΟΛΥΔ. VIII 107 · ΣΟΥΪΔΑΣ πρβλ. λ. Ὀργεῶνες).

Οἱ σύλλογοι οὗτοι ἀπὸ κοινοῦ μετ' ἄλλων συγγενῶν συλλόγων, τῶν *Θιασωτῶν* ἢ *Διονυσιαστῶν*, συντελέσαντες τὰ μέγιστα εἰς τὴν διάδοσιν τῆς λατρείας τοῦ Διονύσου καὶ τῶν ἐλευσινίων μυστηρίων ἐν Ἀθήναις, ἐπέτυχον τὴν παραχώρησιν σπουδαίων προνομίων, ἀναγνωρισθέντες μάλιστα ἐπισήμως τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Σόλωνος (*Thes. Ling. Graecae*, V 2146 · πρβλ. λ. Ὀργεῶν ΣΟΥΪΔΑΣ, ἐνθ' ἄνωτ. καὶ τὸ ὑπὸ τοῦ ΓΑΪΟΥ, *Dig.*, 47, 42, 4, μνημονευόμενον χωρίον: *ἐὰν δὲ δῆμος ἢ φράτορες ἢ ἱερῶν ὀργίων θῦται* (δηλ. ὀργεῶνες) . . . *διαθῶνται πρὸς ἀλλήλους, κύριον εἶναι ἐὰν μὴ ἀπαγορεύ(σ)ῃ δημόσια γράμματα*. Οὕτω GILBERT, ἐνθ' ἄνωτ., I, 202 · POLAND, ἐνθ' ἄνωτ. σ. 14).

Στ. 4-5. *Τοῦ ἡρώιο τὸν [κῆπ]ον*. Διὰ τῶν λέξεων τούτων νοεῖται ἡ ἀποτελοῦσα τὸ μίσθιον περιοχὴ ἐντὸς τῆς ὁποίας ἔκειτο τὸ εἰς τὸν ἐπώνυμον τῶν ὀργεῶνων ἥρωα ἀφιερωμένον *ἱερόν*. Τὸ ὄνομα ὅμως τοῦ ἥρωος δὲν ἀναφέρεται ἐν τῇ ἐπιγραφῇ.

Σύλλογοι ὀργεῶνων ὑπῆρχον πολλοὶ ἐν Ἀθήναις. (Πρβλ. ZIEBARTH, *Griech. Vereinsw.* 36 ἐπ. · POLAND, ἐνθ' ἄνωτ. 8 ἐπ. · KAHNSTEDT, ἐνθ' ἄνωτ., 187. 232). Μερικῶν ἐξ αὐτῶν γνωρίζομεν τοὺς ἐπωνύμους θεοὺς ἢ ἥρωας. Ὁ ἀρχαιότερος τούτων ἦτο ὁ τῆς θρησκτικῆς θεᾶς Βενδίδος [πλείονα περὶ αὐτῆς πρβλ. HARTWIG, *Bendis* (1897) KNAACK, *Bendis* ἐν *R. E.* III, 269 ἐπ. ΦΟΥΡΙΚΗ, Περὶ τοῦ ἐν Σαλαμῖνι ἱεροῦ τῆς Βενδίδος ἐν Ἀθηνᾶ, 30 (1919), 378] ἡ ἰδρυσις τοῦ ἱεροῦ τῆς ὁποίας ἀνάγεται εἰς τὴν πρὸ τοῦ 429 - 428 π. Χρ. ἐποχὴν. (BUSOLT - SWOBODA, ἐνθ' ἄνωτ. σ. 1170₁).

Ἀναγινώσκομεν *κῆπος*, συμπληροῦντες τὰ ἐλλείποντα τρία πρῶτα γράμματα τῆς λέξεως λόγῳ τοῦ σαφῶς διακρινομένου καθέτου σκέλους τοῦ γράμματος Κ.

Ἡ λέξις *κῆπος* ἀπαντᾷ διὰ πρώτην φορὰν πρὸς δήλωσιν τοῦ μισθίου ἐν ταῖς ὀργεωνικαῖς ἐπιγραφαῖς. [Ἡ λέξις *κῆπος* ὥς δηλωτικὴ τοῦ μισθίου ἀπαντᾷ ἐν τῇ μισθώσει τοῦ *τεμένους* τοῦ Λυκείου Ἀπόλλωνος: IG II 2². 2494,8 ἐπ. 16 ἐπ. *διὰν δὲ ἐξίει ἐκ τοῦ τεμένους ὁ μισθωσάμενος τὸ μὲν ἡμῖς τοῦ κήπου φυτεύσει* . . . πρβλ. IG XII 8, 265,2: *ἐκδέδοται ὁ κῆπος τοῦ Ἡρακλέος κᾶπος* ἐν *Syll.*³ 178,48 · 306 III 10 ἐπ. · 1106A, 3.10 (c. 75) ἀπαντᾷ ἐπίσης ἐν IG II 3² 4969, 2. 4 · IG XII 7,412,3]. Ἵσως νὰ πρόκειται ἐναυθὰ περὶ ἀρδευτικῶς καλλιεργουμένης ἐκτάσεως, ἐν διαστολῇ πρὸς τὸν ἀγρὸν [περὶ οὗ βλ. ἐν DITTENB., *Syll.*³ 98,4 · 302,10 · 332,5 · 672,25 · 1044,15 ἐπ. · IG 1² 101, MERITT, *Greek inscriptions, Hesperia*, 8 (1939) σ. 72,17,6] μὴ προϋποθέτοντα ἀρδευτικὴν καλλιέργειαν. Ὑπὲρ τῆς ἀπόψεως ταύτης συν-

ηγορεῖ προφανῶς καὶ ἡ ὑπαρξίς τοῦ ὄχου τοῦ ὥς καὶ ἡ ἐν τῷ τόλῳ τῆς εὐρέσεως τῆς ἐπιγραφῆς, ὅστις πιθανῶς νὰ συμπίπτῃ πρὸς τὸ μίσθιον, ἀνεύρεσις τῶν 8 φρεατίων δεξαμενῶν.

Ἐν ταῖς ὀργεωνικαῖς ἐπιγραφαῖς, ἐξ ἄλλου, τὸ μίσθιον καλεῖται *ἱερὸν* ἢ *τέμενος* [*ἱερὸν* IG II 2² 2499,2 : οἱ Ὀργεῶνες ἐμίσθωσαν τὸ ἱερὸν τοῦ Ἐργέτου στ. 14 ἐπ.· ἐπιμελήσεται δὲ καὶ τῶν δένδρων τῶν ἐν τῷ ἱερῷ πεφυκότων IG II 2² 2501,2 : οἱ Ὀργεῶνες ἐμίσθωσαν τὸ ἱερὸν τοῦ Ὑποδέκτου Διοπέιδου IG II 2² 2501,18 ἐπ.· ἄκυρον αὐτοῖς εἶναι τὴν μίσθωσιν καὶ ἐξέστω τοῖς Ὀργεῶσιν ἀπαιτεῖν παρ' αὐτῶν τὸ τέμενος τοῦ Θεοῦ. Οὕτω καὶ ἐν τῇ συγγραφῇ τοῦ τεμένους τοῦ Κόδρου καὶ τοῦ Νηλέως (IG 1² 94) τέμενος = ὁλόκληρον τὸ μίσθιον (στ. 5.6.9.12.15.23–24.29.32) καὶ ἐν τῇ τῆς Ἀρκεσίνης (IG XII 7,6,36) πρβλ. καὶ IG II 2² 2493,3, ἐπ. μισθοῦσιν οἱ δημόται... τὸ τέμενος τὸ τῆς Θεοῦ... ὁ Ἱεροκλῆς πρότερον ἐγεώργει (αὐτόθι, στ. 24) πρβλ. καὶ *Hesperia*, VII (1938) σ. 9 (Invent. N° I 3394) στ. 8 ἐπ. IG II 2² 2494 14, ἐπ. : ἐν δὲ τῷ τεμένει μήτε ἀροῦν, μήτε κόπτειν τὰ ἡμέρα δένδρα 2498, 11]. Οὕτω διὰ τοῦ ἐμίσθωσαν τὸ ἱερὸν νοεῖται ὁλόκληρος ἡ περιοχὴ τοῦ μισθίου, ὥς προκύπτει ἐκ τῆς IG II 2² 2501 ἐκ τοῦ στίχ. 18 ἐπ. Ἀφ' ἐτέρου διὰ τῶν αὐτῶν λέξεων *ἱερὸν* καὶ *τέμενος* νοεῖται ὁ ναὸς καθ' ἑαυτὸν ὥς τόπος λατρείας [*ἱερὸν* : IG II 2² 2499,5 : χρῆσθαι τῷ ἱερῷ καὶ ταῖς οἰκίαις ταῖς ἐνοικοδομημέναις ὥς ἱερῷ (αὐτόθι, στ. 39 ἐπ.· (πρβλ. αὐτόθι, στ. 27) IG II 2² 2501,4) : Χρησθαι τῷ τεμένει καὶ τῷ... ἱερῷ πρβλ. IG 1² 94,4 : Ἐρχσαι τὸ ἱερὸν... καὶ μισθῶσαι τὸ τέμενος κατὰ τὰς συγγραφὰς (πρβλ. αὐτόθι, στ. 7,14,30, πρβλ. καὶ στ. 25.29 ἡμετ. ἐπιγραφῆς) IG II 1² 1252,11.16. 1253,11 ἐπ. 1255,16 · 1256,4 · 1284,15.18.83 · 1315,15 · 1316,9,21 · 1324, 4,27 · 1325,30,38 · 1326,46 · 1328,20 · 1329,30 · 1334,8 · 1337,8 · 1361,3. 9 ἐπ. τέμενος : IG II 2² 2501,4 καὶ IG II 1² 1314,23 · ἀλλὰ καὶ ναὸς ἢ νεὼς : IG II 1² 1314,18 · 1315,27 · 1325,49 · 1327,25 · 1334,18].

Στ. 5–6. *Θρασυβούλῳ* Ἀ[λωπε]κῆθεν : Εἰς ἓνα κατάλογον ἀφιερωμάτων τῷ Ἀσκληπιῷ περιλαμβανόμενον εἰς ψήφισμά τι τοῦ Δήμου ἀναγόμενον εἰς τὴν 115ην Ὀλυμπιάδα (320–317 π. Χρ.) συναντῶμεν Θρασύβουλόν τινα (KIRCHNER, *Prosop. Att.* 7301) *ἱερέα* τοῦ Ἀσκληπιοῦ (IG II 2² 1534, 115). Ἐν τῷ εἰρημένῳ ψηφίσματι οὐδεὶς γίνεται λόγος περὶ τοῦ Δήμου εἰς ὃν ἀνήκει οὗτος. Ἐπειδὴ ὁμως τὸ ψήφισμα τοῦτο ἀνάγεται εἰς ἐποχὴν μόλις 12–15 ἔτη ἀπέχουσιν ἐκείνης καθ' ἣν κατηρτίσθη ἡ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ ἐπιγραφῇ «μίσθωσις», δὲν ἀποκλείεται νὰ πρόκηται περὶ τοῦ ἐν αὐτῇ Θρασυβούλου, καταγομένου ἀπὸ τὴν Ἀλωπεκὴν [MILCHHOEFFER, Ἀλωπεκή, ἐν R.E. I, (1894) 1597 · JUDEICH, *Topogr. v. Athen* (1931) σ. 170, 175], Δῆμον τῆς Ἀντιοχίδος φυλῆς, κείμενον ὥς γνωστὸν εἰς τὴν θέσιν τῶν σημερινῶν Ἀμπελοκήπων.

Ἀναγινώσκομεν Ἀλωπεκῆθεν συμπληροῦντες τὰ ἐλλείποντα γράμματα ΛΩΠΕ.

Στ. 6–9. *Ἐξιοσι δραχ[μῶν] τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐκάστων, ἔτη τριάκοντα*. Προσδιορισμὸς τοῦ μισθώματος εἰς 20 δραχμὰς ἐτησίως διὰ τριακονταετῇ χρονικῇν περιόδον.

Τὸ ἐξ 20 δραχμῶν ἑτησίως μίσθωμα (πρβλ. IG II 2² 2492, 3 · 2496,12 · 2499,4) εἶναι ἐκ τῶν μᾶλλον ἀσημάντων. Οὕτως ἐν τῇ μισθώσει τῶν ὀργεῶνων τοῦ Ἐργέτου τὸ μίσθωμα ἀνέρχεται εἰς 200 δραχμὰς ἑτησίως (IG II 2² 2501,5). Ἐξ ἄλλου ὁ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ ἐπιγραφῇ τριακονταετῆς χρόνος μισθώσεως ἀποτελεῖ τὸ πρῶτον γνωστὸν παράδειγμα τριακονταετοῦς μισθώσεως.

Συνήθης χρόνος ἐκμισθώσεως τῶν κρατικῶν ἀκινήτων ἦτο κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ἀριστοτέλους ἡ δεκαετία [ΑΡΙΣΤ., Ἀθην. Πολ., XLVII, 4 : ἔστι δὲ καὶ τούτων (τῶν τεμενῶν) ἡ μὲν μίσθωσις εἰς ἔτη δέκα, καταβάλλεται δὲ ἐπὶ τῆς θ' πρυτανείας]. Δεκαετῆς ἐπίσης εἶναι ὁ χρόνος ἐκμισθώσεως τοῦ ἱεροῦ τοῦ Ἐργέτου (ἐνθ' ἄνωτ., 4), τοῦ τεμένους τῆς Θεοῦ τοῦ ἐν Ἐρμεί (IG II 2² 2493,4) τοῦ χωρίου τοῦ ἐν Μυρρινοῦντι τοῦ κοινοῦ τῶν Ἀναλέων (IG II 1², 1241,9), τῆς γῆς τῆς ἐν Δήλῳ τῆς ἱερᾶς (IG 1² 377,16.21) καὶ ἴσως ὁ ἐν IG II 2² 2503,9.

Εἰκοσαετῆς εἶναι ὁ χρόνος μισθώσεως τοῦ τεμένους τῶ Νελέος καὶ τῆς Βασίλης κατὰ τὰς χονγγραφὰς (IG 1² 94,12 ἐπ. 37).

Εἰκοσιπενταετῆς εἶναι ὁ χρόνος ἐκμισθώσεως κρατικοῦ ἀκινήτου εἰς τὸν Σωκλέα (IG II 1², 411,10 ἐπ.).

Τεσσαρακονταετῆς ὁ χρόνος τῆς μισθώσεως τῆς Φελλεῖδος τῶν Αἰζωνέων (IG II 2², 2492,2 ἐπ.).

Εἰς τὸν ἅπαντα χρόνον ἡ μίσθωσις τοῦ ἱεροῦ τοῦ Ὑποδέκτου (IG II 2², 2501,3 ἐπ.) τοῦ ἐργαστηρίου τῶν Κυθηρίων ἐν Πειραιεῖ (IG II 2² 2496,11 ἐπ.) καὶ τοῦ Χωρίου τῶ Θεοδωρεῖον τῶν Πρασιέων (IG II 2², 2497,7).

Στ. 9-11. Ἀποδιδόναι δὲ τὴν μίσθωσιν [ἐ]ν τῷ Θαργηλιῶνι. Συμβατικὸς καθορισμὸς τοῦ Θαργηλιῶνος ὡς τοῦ χρόνου, καθ' ὃν θὰ καθίστατο κατ' ἔτος ἀπαιτητὸν τὸ μίσθωμα. [Συνηθέστερον ἐν τούτοις τὰ μισθώματα καθίσταντο ἀπαιτητὰ τὸν Ἐκατομβαιῶνα: BEAUCHET, ἀρθρ. Locatio, ἐνθ' ἄνωτ., III² 1283]. Ἐκτὸς τοῦ ὅρου ἀποδιδόναι τὴν μίσθωσιν [πρβλ. IG 1² 94,23 · 377,18.23 · IG II 1² 1241,13.25.33 · IG II 2², 2492,6 ἐπ. 2496,17 · 2497,9 · 2498,6 · 2499,18. 30 · 2500 B, 2 · 2501,4.16 · IG XII 5,568,4 · IG XII 7, 6, 4 ἐπ. Hesperia, VII (1938) σ. 4, στ. 60] γίνεται χρῆσις καὶ τοῦ κατατιθέναι τὴν μίσθωσιν (IG II 2², 2493,3.13 · 2495,3 · 2498,13) ὡς καὶ τοῦ καταβάλλειν τὴν μίσθωσιν (IG 1² 325,22.26 · IG II 1² 1168,4 · IG XII 5,1100, 2). Τὸ μίσθωμα κατεβάλλετο κατὰ κανόνα κατ' ἔτος (IG 1² · 377,23 · IG II 1² 1294, 151241, 13 · IG II 2² 2496,13 · 2497,4 · 2499,5 2500α,3 · IG XII 5,1100,4 · IG XII 7, 6, 4, Δημοσθ., XLV, 31. Κατ' ἐξαίρεσιν ἀνὰ δεύτερον ἔτος δι' ἕκαστον τῶν συμβαλλομένων ἐναλλάξ ἐν IG II 1² 411), εἴτε ἐφ' ἅπαξ εἴτε εἰς δύοσεις, συνήθως εἰς δύο (IG II 1² 1241,25 · IG II 2 2493 B, 15 · 2497,11 ἐπ. 2498,13 ἐπ. · 2499,13 ἐπ.) κατ' ἐξαίρεσιν δὲ εἰς τρεῖς (IG II 1² 1168,4 ἐπ. IG II 2² 2509,3 ἐπ.) καὶ προσδιορίζεται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, καὶ ἐπὶ πακτώσεως ἀκόμη, εἰς χρῆμα. [Ἐν τῇ συγγραφῇ τῆς Ποιάσης (SCHULTHESS, ἀρθρ. Μίσθωσις ἐν R.E. XV, 2107) ὁ καθορισμὸς τοῦ μισθώμα-

τος καλουμένου ἐκεῖ *τίμημα* γίνεται εἰς εἶδος ἀποτετιμημένον ὅμως εἰς *χοῖμα*: IG XII 5,1100, 1 ἐπ. τὸν ἐνοικοῦντα *τίμημα* καταβάλλεν *τριακοντα* δραχμὰς τῷ ἐναντῷ *μη- νὸς Βακχιῶνος δεκάτει* (πρβλ. καὶ IG XII 5,568,3)]. Ἀλλὰ καὶ εἰς εἶδος, ἐκτὸς τῆς πρὸ τοῦ Σόλωνος περιπτώσεως τῶν *ἐκτημόρων* λαμβανόντων τὸ $\frac{1}{6}$ (κατ' ἄλλους τὰ $\frac{5}{6}$) τῶν καρπῶν ὡς μισθὸν (ΑΡΙΣΤ., Ἀθ. Πολ., II 2) πρβλ. καὶ SCHULTHESS, R.E. XV, 2096,60· Ἀρχ. Ἐφ. (1883) σελ. 120,40· BEAUCHET, ἐνθ' ἄνωτ. 1283] ἢ ἐν μέρει εἰς εἶδος καὶ ἐν μέρει εἰς *χοῖμα*, (πρβλ. IG 1² 91-92,7· *Syll.*³ 91,7· BEAUCHET, ἄρθρ. Locatio, ἐνθ' ἄνωτ. σ. 1283· πρβλ. ἐν τούτοις LIPSIVS, ἐνθ' ἄνωτ. σ. 753). Ἐν τῇ προμνησθείσῃ μισθώσει κρατικοῦ ἀκινήτου εἰς τὸν Σωκλέα (IG II 1² 411) τὸ μίσθωμα ἔχει προσδιορισθῇ εἰς εἶδος, καρποῦται δὲ αὐτὸ ἐναλλάξ ἕκαστος τῶν συμβαλλομένων κατ' ἔτος. Ἐν τῷ μισθωτικῷ δικαίῳ τῶν παπύρων τῆς ῥωμαϊκῆς ἐποχῆς τὸ μίσθωμα ἐπὶ ἀγροτικῶν ἀκινήτων καταβάλλεται εἴτε εἰς εἶδος ὁπότε καλεῖται *ἐκ- φόριον* (βλ. π. χ. P.S.A. Athen, 14,9.23.27.41· 16,8· 19,10· 38, 12) εἴτε εἰς *χοῖμα* ὁπότε καλεῖται *φόρος* (βλ. π. χ. P.S.A. Athen. 17, 17. 34). Ἐνίοτε ὅμως καταβάλλε- ται μικτῶς πρβλ. ΠΕΤΡΟΠΟΥΛΟΝ, Πάπυροι τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικῆς Ἐται- ρείας (1939) σελ. 72. Ἐκαλεῖτο δὲ οὐ μόνον *μίσθωσις* ὡς ἐν τῇ ἡμετέρᾳ ἐπιγραφῇ, ἀλλὰ καὶ *μίσθωμα*. Οὕτως ἐν τῇ *ἱερᾷ συγγραφῇ τῆς Δήλου Rev. Ét. Gr. XXXII* (1919) σ. 170 ἐπ. τῇ συγγραφῇ τῆς Ἀρχεσίνης: IG XII 7, 62, 12.25 (πρβλ. καὶ αὐτόθι 3. 4.14.47 ἐπ.) καὶ ἐν *Inscr. Jur. Grecq.*, I, 202, 108· IG 1² 89,11· 346 K 63· 347v. 43· 352ε 30· 373V, 261· IG II 2² 2498,15· DITTENB., *Syll.*³ 1024,35· 1044,30· ΑΡΙΣΤ., Ἀθ. Πολ., XLVII, 2· ΑΡΠΟΚΡ., πρβλ. λ. ἀπὸ *μισθωμάτων*. Ἐν τῇ ἀρχαιο- τέρᾳ συγγραφῇ τοῦ τεμένους τοῦ Κόδρου καὶ τοῦ Νηλέως (418-417 π. Χρ.) ἀπαντῶ- μεν τὴν λ. *μισθὸν* διὰ τὸ μίσθωμα τοῦ τεμένους (IG 1² 94,17: *μισθὸν δὲ κατὰ εἴκοσιν ἐτῶν* (πρβλ. καὶ IG 1² 1, II, 6)· ἐν δὲ τῇ τῆς Ποιάσσης τὴν λ. *τίμημα* πρβλ. ἄνωτ. καὶ ΠΟΛΥΔ., I,75· *Bull. de Corr. Hell.*, XIV (1890) σ. 401. Ἐν τῷ νόμῳ τέλος τῶν ὀργεῶνων (IG II 1² 1361,13) τὴν λ. *ἐνοίκιον οἰκίας* (στ. 11). *μί- σθωμα* καλεῖται ἐπίσης ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὸν *καθεμερίσιον μισθὸν* ὃ κατ' ἀποκοπὴν τοιοῦτος, IG 1² 373V, 245: πρβλ. BEAUCHET, *Histoire d. droit privé de la repu- blique Athenienne* τ. 4 (1897) 171 ἐπ. ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ, ἄρθρ. Locatio, ἐν DAREMB- SAGLIO, III² 1282 ἐπ.

Στ. 11-16. *Ἐνοι[κ]οδομεῖσθαι δὲ Θρασ[ύ]βουλον* | *ἐάν τι βούληται τοῖς* | *αὐτοῦ τέλ[ε]σιν, ἐν τῷ χωρίῳ τῷ ἔξω τοῦ ὄχ[ε]τοῦ*. Δυνητικὸς ὅρος ὑπὲρ τοῦ μι- σθωτοῦ μὲ τὸν διπλοῦν περιορισμόν: Πρῶτον τῆς ὑπ' αὐτοῦ καταβολῆς τῶν δαπανῶν καὶ δεύτερον τῆς ἐν ὠρισμένη περιοχῇ τοῦ μισθίου ἐνοικοδομήσεως. Ἀνάλογον ὅρον γενικωτέρου ὅμως περιεχομένου ἀπαντῶμεν ἐν τῇ μισθώσει τῶν ὀργεῶνων τοῦ Ἡρώος Ἐγρέτου. (IG II 2² 2499,9 ἐπ.: *ἐνοικοδομήσει δὲ καὶ κατασκευᾷ καὶ ἄλλ' ὅ(τα)ν τι βούληται Διόγνητος*). Διαφόρου περιεχομένου δυνητικοὺς ὅρους πρβλ. ἐν IG 1² 94, 32· IG II 1² 1241,13.42· IG II 2² 2491,9 ἐπ.· 2495,4 ἐπ.· 2498,17· ἐν τῇ προμνη-

σθείση ὅμως συγγραφῇ τοῦ *Τεμένους* τοῦ *Κόδορου* καὶ τοῦ *Νηλέως*, ὁ ὅρος εἶναι ὑποχρεωτικὸς διὰ τὸν μισθωτὴν: τὸν δὲ μισθοσάμενον ἔρχσαι τὸ *ἱερὸν* τῷ *Κόδορο* καὶ τῷ *Νηλέως* καὶ τῆς *Βασίλης* τοῖς *ἐαυτῷ τέλεσιν* (IG 1² 94,13 ἐπ.). Τὸ *χωρίον* τὸ ἔξω τοῦ *ὄχετοῦ* θὰ εἶναι πιθανῶς, τὸ γεωργικῶς ἐκμεταλλεύσιμον τμήμα τοῦ κτήματος, (πρβλ. IG II 2² 2497,2) ὡς μαρτυρεῖ ἡ παρ' αὐτῷ ὑπαρξίς ἀρδευτικῆς ἐγκαταστάσεως (*ὄχετοῦ*). (πρβλ. καὶ IG II 2² 2494,10).

Στ. 16 – 23. *Ἐπειδὴν δὲ ἐξ(ῆ)κ(ει) ὁ χρόνος τῆς μισθώ(σεως), ἀπιέναι Θρα(σύ)β(ουλ)ον λαβόντα τὸν κέ(ρ)αμον καὶ τὰ ξύλα κ(α)ι(τὰ) θυρώματα, ἐὰμ μὴ τι αὐτὸν περὶ(ε)ι Χάροψ καὶ οἱ ὀργεῶνες*. Συμβατική ἀνάληψις ἐκ μέρους τοῦ μισθωτοῦ τῆς ὑποχρέωσεως, ὅπως μετὰ τὴν λήξιν τοῦ χρόνου τῆς μισθώσεως, ἐπιστρέψῃ τὸ μίσθιον εἰς τοὺς ἐκμισθωτάς, διατηρῶν τὸ δικαίωμα παραλαβῆς μεθ' ἑαυτοῦ ὠρισμένων μόνον, ῥητῶς μνημονευομένων, οἰκοδομικῶν ὑλικῶν τυχὸν ἐνοικοδομηθέντος παρ' αὐτοῦ κτίσματος (στ. 11 – 16), εἰς περίπτωσιν καθ' ἣν δὲν ἤθελε πεισθῇ ὑπὸ τῶν ἐκμισθωτῶν νὰ ἀφίσῃ ἐπὶ τόπου καὶ ταῦτα.

Ἡ ὑποχρέωσις ἐπιστροφῆς τοῦ μισθίου γενικῶς, προβλέπεται ἐν ταῖς μισθωτικαῖς συμβάσεσιν καὶ δύναται νὰ βασίζεται εἴτε ἐπὶ ὁμαλῆς λύσεως τῆς μισθώσεως [μετὰ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου μισθώσεως (IG II 2² 2493,22 ἐπ.: 2498,22 ἐπ.: 2499, 11.16 ἐπ.: *Hesperia*, VII (1938) σ. 4, στ. 58 ἐπ.)] — ὡς ἐν προκειμένῳ — εἴτε ἐπὶ ἀνωμάλου τοιαύτης [ἐνεκα τῆς μὴ ἐγκαίρου καταβολῆς τοῦ μισθώματος ἐν συνδυασμῷ (IG II 2² 2499,30 ἐπ.: 2501,15 ἐπ.: IG XII 5,568) ἢ χωριστὰ πρὸς τὴν μὴ ἐκλήρωσιν τῶν λοιπῶν ὅρων τῆς συμβάσεως]. Συνοδεύεται δὲ συνήθως ὑπὸ συμβατικῶν ῥητρῶν — [τὸ περιεχόμενον αὐτῶν δύναται νὰ εἶναι: α) δικαίωμα ἐξώσεως: IG II 2² 2496, 19· β) δικαίωμα ἐνεχυριάσεως: IG II 2² 2492,7–9· γ) ποινικὴ ῥήτρα. Τὰ δικαιώματα ταῦτα ἄλλοτε μὲν ἀσκοῦνται μεμονωμένως, ἄλλοτε δὲ συνδυάζονται πρὸς ἄλληλα: IG II 1² 1241,33 ἐπ. 47 ἐπ.]. — καταπιπτουσῶν ὑπὲρ τοῦ ἐκμισθωτοῦ εἰς πᾶσαν περίπτωσιν παραβάσεως τῶν ὅρων τῆς συμβάσεως (IG II 2² 2496,17–20).

Οὕτως ἐν τῇ μισθωτικῇ συμβάσει τῶν ὀργεῶνων τοῦ Ἐγρέτου (ἐνθ' ἀνωτ., στ. 12 – 14) παρόμοιον πρὸς τὸ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ ἐπιγραφῇ (στ. 19–23) δικαίωμα τοῦ μισθωτοῦ, καταπίπτει διὰ συμβατικῆς ῥήτρας ὑπὲρ τοῦ ἐκμισθωτοῦ, εἰς ἣν περιπίπτωσιν δὲν τηρηθοῦν καθ' οἷονδῆποτε τρόπον ὑπὸ τοῦ πρώτου οἱ ὅροι τῆς συμβάσεως (IG II 2² 2499, 30–37: *ἐὰν δὲ μὴ ἀποδῶι τῇμ μίσθωσιν Διόγνητος, ... ἢ τ' ἄλλα μὴ ποιῇ τὰ ἐν τῇ μισθώσει γεγραμμένα, ἄκυρος ἔστω αὐτῶι ἡ μίσθωσις καὶ στερέσθω τῶν ξύλων καὶ τοῦ κεράμου καὶ τῶν θυρωμάτων, καὶ ἐξέστω τοῖς ὀργεῶσι μισθοῦν ὅτωι ἂν βούλωνται*.

Ἄξιον ἰδιαιτέρας μνείας εἶναι ὅτι ἡ ἡμετέρα ἐπιγραφὴ οὐδεμίαν ἀπολύτως ἐξασφαλιστικὴν ῥήτραν περιλαμβάνει ὑπὲρ τῶν ἐκμισθωτῶν (βλ. καὶ ἀνωτ., σ. 4).

Ἡ λέξις *μίσθωσις* (στ. 17 – 18), σημαίνει ἐνταῦθα, ὡς ἐλέχθη, τὴν πάκτωσιν. Τὴν ἀποψιν, ὅτι ἐνταῦθα πρόκειται περὶ πακτώσεως θεμελιοῖ: α) ὁ χαρακτηρισμὸς τοῦ

μισθίου ὡς κήπου (στ. 5)· β) ἡ ἀνέγερσις ἐπ' αὐτοῦ ἐγκαταστάσεως πρὸς πληρεστέραν αὐτοῦ ἐκμετάλλευσιν (11-16)· γ) ἡ ὑπαρξις ἐν αὐτῷ ἀρδευτικῆς ἐγκαταστάσεως (στ. 16: ὀχετός).

Στ. 23-27. *Στήσαι δὲ στήλην Θρασύβουλον ἐν τῷ ἱερῷ, ἀντὶ ἱεροῦ τῶνδε τῶν συνθηκῶν.* Αἱ μισθώσεις ἀκινήτων κατηρτίζοντο, μολονότι οὐδεὶς νόμος ἐπέβαλεν ῥητῶς τοῦτο, λόγῳ τῆς σπουδαιότητός των, ἐγγράφως: ΘΕΟΦΡ. π. φυτῶν αἰτιῶν: LIPSIUS, ἐνθ' ἀνωτ. σ. 761· BEAUCHET, ἐν DAREMB.-SAGLIO, III² σ. 1282.

Πρὸς δὴ λωσιν τῆς ἐγγράφως καταρτιζομένης μισθώσεως ἀκινήτου ἐπικρατέστερος τοῦ γενικοῦ ὅρου μίσθωσις τοῦ πᾶσαν περίπτωσιν μισθώσεως ὑποδηλοῦντος, εἶναι ὁ εἰδικὸς ὅρος *συνθῆκαι*: (IGA 121· IG II 1² 1168,25· 1176 B, 19,21· 1241,3· IG II 2² 2482,30· 2496,25· 2500,1.9· 2501,20· IG XIV 645 I, 94) Καὶ ἡ μίσθωσις ἔργου. [IG 1² 44: 463,32.35.108: IG II 2² 1665: 1668: 1669: 1670 ἐξ. IG V 2, 6, 53: IG VII, 5073, 15. 19. 53. 88. 175 (= DITTENB., *Syll.*³ 972) IG XII 8,640.10 (αὐτόθι, 587,10)] καὶ ὑπηρεσιῶν (ΑΝΔΟΚ., 4,17: ΔΗΜΟΣΘ., π. στεφ., 122,268,9) καταρτίζονται ἐγγράφως—ἡ τελευταία ὁσάκις ἐνεῖχεν ἰδιάζουσαν σημασίαν λόγῳ τῆς ἱκανότητος ἢ ιδιότητος τοῦ ἐκμισθοῦντος τὰς ὑπηρεσίας του.—² Ἀμφότεραι χαρακτηρίζονται διὰ τοῦ ὅρου *συγγραφὴ* ἢ *συγγραφαι* πρὸς LIPSIUS, ἐνθ' ἀνωτ. σ. 761, 763· BUSOLT-SWOBODA, ἐνθ' ἀνωτ. I, 628, σημ. 1· II 1052 ἐπ.· FRANCOTTE, ἐνθ' ἀνωτ., II, 77 ἐπ. Χωρὶς ἡ ἐγγραφὸς κατάρτισις ν³ ἀποτελεῖ συστατικὸν τῆς δικαιοπραξίας στοιχεῖον: πρὸς L. BEAUCHET, ἄρθρ. Locatio ἐν DAREMB.-SAGLIO III² σ. 1284. Περὶ τῆς ἀρχικῆς ἐννοίας τῆς λέξεως πρὸς WEISS, *Griech. Privatrecht* (1923) σ. 93. *Συγγραφαι* ἐπίσης καλοῦνται οἱ τὴν μίσθωσιν ἀκινήτων ἀνηκόντων εἰς δημόσια ἱερά, ῥυθμιζόντες κανονισμοί. [πρὸς IG 1² 94, 5. 13. 31· 377,19· 844-845A· IG II 1² 1168,11· IG II 2² 2498 (SCHULTHESS, R.E., XV, σελ. 2100 ἐπ.) IG XII, 5, 568· IG XII, 7, 62· DUERRBACH, *Rev. Ét. Gr.* τ. XXXII (1919) σελ. 170 στ. 30 (= IG XI 287A, 143) (ἱερὰ συγγρ. τῆς Δήλου)· SCHWANH, ἄρθρ. *Συγγραφαι* ἐν R.E. III¹, σ. 1375].

Ἡ φροντίς καὶ αἱ δαπάναι τῆς ἐγγράφου καταρτίσεως τῆς ἀναγραφῆς τῶν συνθηκῶν ἢ τῆς μισθώσεως (ἐγγράφου μισθωτικῆς συμβάσεως) βαρύνουσιν, κατὰ τοὺς ἐν αὐταῖς ὅρους, εἴτε ἀμφοτέρους τοὺς συμβαλλομένους, ὡς ἐν τῇ μισθωτικῇ συμβάσει τῶν ὀργεῶνων τοῦ Ὑποδέκτου (IG II 2² 2501,20 ἐπ.: ἀναγράφαι δὲ τάσδε τὰς συνθήκας τοὺς μὲν ὀργεῶνας εἰς τὸ κοινὸν γραμματεῖον, Διοπέειθρ δὲ εἰς στήλην λιθίνην καὶ στήσαι ἐν τῷ ἱερῷ παρὰ τὸ ἄγαλμα τοῦ Θεοῦ. Ἐκτὸς τοῦ κοινοῦ γραμματείου, ἐνθ' ἀνωτ., σελ. 377 ἐπ.· SCHULTHESS, R.E., XV, 2118, παρεμφερῆ πρὸς τὴν ἐννοίαν τοῦ ἀρχείου ἐν γένει εἶναι τὸ *μητροῶν*: IG II 1² 1327, 26, ἐπ., καὶ ἡ στήλη τῶν ὀργεῶνων: IG II 2² 1328, 44), εἴτε τὸν ἕτερον τούτων καὶ δὴ α) τὸν ἐκμισθωτήν: (IG II 1² 1241,53 ἐπ.· 1776.18· IG II 2² 2492 20 ἐπ. Τὴν εἰς στήλην ἀναγραφὴν τῆς συγγραφῆς προβλέπει καὶ ἡ *συγγραφὴ* τοῦ ἱεροῦ τοῦ Κόδρου καὶ τοῦ

Νηλέως (ἐνθ' ἄνωτ. στ. 26: ὅπος ἂν εἰ εἰδέναι, τῷ βολομένοι). Κατὰ τὸν νόμον, ἐξ ἄλλου, τὸν τεμενὸν (αὐτόθι, στ. 23 ἐπ.) ἡ ἀναγραφὴ ἐκάστης μισθώσεως γίνεται ὑπὸ τοῦ Βασιλέως εἰς τὸν τοῖχον, συνιστῶντα ἐν αὐτοσχέδιον γραμματεῖον προβλ. IG II 1² 65,48. Πλείονα περὶ ἀναγραφῆς προβλ. LARFELD, Griech. Epigraphik³ τ. 2 (1902) σ. 724 ἐπ.· 827 ἐπ. β) τὸν μισθωτὴν, προβλ. IG II 2² 2496, 24· 2499,39].

Ἡ ἐπὶ στήλης τοποθετουμένης ἐν τῷ ἱερῷ ἢ εἰς τι περίοπτον μέρος (IG II 1² 1176,20· 1241,53, ἐπ.· IG II 2² 2492, 23· IG XII 5, 1100 7 ἐπ.), ἀναγραφὴ (περὶ τῆς ἀναγραφῆς ὡς θεσμοῦ δημοσιότητος ἐπὶ μεταβιβάσεως τῆς κυριότητος ἀκινήτου προβλ. χωρίον τοῦ Θεοφρ., ἀπόσπ. 97, 2 (ἐκδ. Wimmer, τ. 2, 1862, σ. 192) ἀποβλέπει ἰδίως εἰς τὴν γνωστοποίησιν τοῦ περιεχομένου τῆς μισθωτικῆς συμβάσεως πρὸς τοὺς τρίτους. Ἐν προκειμένῳ λοιπὸν διὰ τῆς λέξεως στήλη νοεῖται αὕτη αὕτη ἢ ἐπιγραφὴ, ἣτις χαραχθεῖσα δαπάναις τοῦ μισθωτοῦ Θρασυβούλου, ἐστήθη συμφώνως πρὸς τοὺς ὄρους τῆς συμβάσεως ἐν τῷ ἱερῷ. Ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς δὲν συνάγεται σαφῶς ἂν ἡ στήλη ἔδει νὰ στηθῇ ἐν τῷ ἐσωτερικῷ τοῦ ἱεροῦ, ὥς τοῦτο ῥητῶς δηλοῦται ἐν τῇ μισθώσει τῶν Αἰξωνέων (IG II 2² 2492, 22–23: στήσαι τὴν μὲν ἐν τῷ ἱερῷ τῆς Ἡβης ἔνδον...), ὥστε δὲν ἀποκλείεται νὰ ἐστήθῃ αὕτη καὶ ἐν τῷ περιβόλῳ τοῦ ἱεροῦ.

Ἡ ἐπὶ τῆς στήλης ἐπιγραφὴ χαρακτηριζομένη ὡς ἀντίγραφα τῶνδε τῶν συνθηκῶν ἐπιτρέπει τὴν ὑπόθεσιν, ὅτι αἱ συνθηκαὶ ἀνεγράφησαν ἐν τῷ κοινῷ γραμματεῖῳ τῶν ὀργεῶνων. Πρὶν ὅμως μνεῖα αὐτοῦ δὲν γίνεται ἐν τῇ ἐπιγραφῇ.

Στ. 27–28. Χρόνος· ἄρχει Νικοκράτης ἄρχων. Προσδιορισμὸς τῆς ἐνάρξεως τοῦ χρόνου τῆς ἰσχύος τῆς μισθωτικῆς σχέσεως, συνιστῶν συγχρόνως καὶ τὴν χρονολογίαν, τρόπον τινά, τῆς ἐγγράφου καταρτίσεως τῆς συμβάσεως.

Τὰ δύο χρονικὰ σημεῖα τῆς καταρτίσεως καὶ τῆς ἐνάρξεως τῆς μισθώσεως, δὲν συμπίπτουσιν — ὡς φαίνεται νὰ συμβαίνει ἐν τῇ ἡμετέρᾳ ἐπιγραφῇ — πάντοτε. Οὕτως ἐν τῇ μισθώσει τῶν ὀργεῶνων τοῦ Ἐγρέτου, ἡ ἐγγραφὸς κατάρτις τῆς συμβάσεως γίνεται ἐπὶ Κοροΐβου ἄρχοντος (306–305 π. Χρ.)· ἡ ἰσχὺς ὅμως ταύτης ἄρχεται ἀπὸ τοῦ ἐπομένου ἔτους (IG II 2² 2499,43): χρόνος ἄρχει τῆς μισθώσεως ἄρχων ὁ μετὰ Κόροιβον ἄρχοντα (προβλ. ἐπίσης IG II 2² 2492· IG II 2² 2493,10). Ἀφ' ἑτέρου ἀλλαχοῦ δὲν καθορίζεται μόνον ὁ χρόνος καθ' ὃν καθίσταται ἀπαιτητὸν τὸ μίσθωμα, ὡς ἐν προκειμένῳ (στ. 9–11) ἀλλὰ προσδιορίζεται ἐπακριβέστερον καὶ ὁ χρόνος τῆς ἐνάρξεως τῆς ἰσχύος τῆς μισθωτικῆς σχέσεως (IG 1² 377, 14. 16 ἐπ.· IG II 1² 1241,29 ἐπ.: ἄρχει τῆς μισθώσεως ὁ ἐπὶ Ἡγεμάχου Μονηχιῶν IG II 2² 2492, 18 ἐπ.: χρόνος ἄρχει τῆς μισθώσεως τοῦ δημητρίου καρποῦ, Εὐβουλος ἄρχων, τοῦ δὲ ξυλίνου ὁ μετ' Εὐβουλον προβλ. καὶ IG II 1² 1328,9 ἐπ.).

Ἐν τῇ ἡμετέρᾳ συμβάσει ὁ χρόνος οὗτος προσδιορίζεται λίαν γενικῶς. Εὐρίσκειται δηλ. μεταξὺ τοῦ Ἑκατομβαιῶνος τοῦ ἔτους 333–332 (111 Ὀλυμπιάς, 4ον ἔτος), ἦτοι τοῦ πρώτου μηνὸς τοῦ Ἀττικοῦ ἔτους, καθ' ὃν ἐγκατεστάθη, ὡς ἐπώνυμος τῶν Ἀθηναίων ἄρχων, ὁ ἐν τῇ ἐπιγραφῇ μνημονευόμενος Νικοκράτης βλ. APPIAN., Ἀναβ., II,

11, 10 · ΔΙΟΔ., XVII 29 · ΔΙΟΝ. ΑΛΙΚ., 9, 649,4 · DINSMOOR, *The Archons of Athens in the Hellenistic Age* (1931) σ. 357 ἐπ. [ἡ ἐγκατάστασις τοῦ ἐπωνύμου ἄρχοντος ἐν Ἀθήναις ἐλάμβανε χώραν κατὰ τὴν μαρτυρίαν ἑνὸς ἐν ἔτει 446 π. Χρ. συνταχθέντος ψηφίσματος τοῦ Δήμου τὸν Ἑκατομβαιῶνα: *μῆνα δὲ ἐμβάλλειν Ἑκατομβαιῶνα τὸν νέον ἄρχοντα*, (ΑΘΗΝ., VIII, 405 ἐπ. · GILBERT, *ἐνθ' ἀνωτ.*, I, 240 σημ. 2. Πλουσίαν βιβλιογραφίαν ἐπὶ τοῦ ἀθηναϊκοῦ ἡμερολογίου προβλ. αὐτόθι, σ. 522 ἐπ. · KIRCHNER, *Prosopogr. Att.*, 10910 · SCHAEFFER, *ἄρθρ. Ἀρχων ἐν R. E.*, II, 588] καὶ τοῦ Θαργηλιῶνος, ὅστις ἀποτελεῖ (δεδομένου ὅτι τὸ μίσθωμα τοῦ πρώτου μισθωτικοῦ ἔτους θὰ εἶναι ἀπαιτητὸν κατὰ τὸν ἐπόμενον Θαργηλιῶνα τοῦ ἔτους 332-331 ἐπὶ ἄρχοντος Νικήτου), τὸ κατώτατον χρονικὸν ὄριον διὰ τὴν συμπλήρωσιν τοῦ χρόνου τοῦ πρώτου μισθωτικοῦ ἔτους. Ὡς ἐκ τούτου δὲν ἀποκλείεται ὁ Θαργηλιῶν τοῦ ἔτους 333-332 νὰ εἶναι ὁ μὴν τῆς καταρτίσεως τῆς μισθωτικῆς συμβάσεως.

Δεδομένου, ὅτι ὁ μὲν χρόνος τῆς καταρτίσεως τῆς μισθωτικῆς συμβάσεως τῶν ὀργεῶνων τοῦ Ὑποδέκτου εἶναι εἰς ἡμᾶς ἄγνωστος, ὁ δὲ τοιοῦτος τῆς τοῦ Ἐργέτου ἀνάγεται εἰς τὸ ἔτος 306-305 π. Χρ., ἔπεται ὅτι ἡ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ ἐπιγραφῇ μισθωτικὴ σύμβασις εἶναι ἡ ἀποδεδειγμένως ἀρχαιοτέρα τῶν ὀργεωνικῶν συλλόγων.

Στ. 28-30. *Χρῇ σ(ϑ)αι δὲ τῶι ἱερῶι κα(ϑ)αρῶι.* Ἀνάληψις ὑπὸ τοῦ μισθωτοῦ τῆς ὑποχρεώσεως ὅπως διατηρῇ τὸ ἱερὸν τοῦ ἥρωος ἐν καλῇ καταστάσει.

Ὡς περιεχόμενον τῆς ὑποχρεώσεως ταύτης δέον νὰ ἐννοήσωμεν τὴν διατήρησιν τοῦ καθ' ἑαυτὸ ἱεροῦ ὡς τόπου λατρείας ἐν γένει, ἀπαγορευομένης τῆς χρησιμοποιοῦσεώς του διὰ τὰς ἀνάγκας καλλιεργείας τοῦ περὶ αὐτὸ κήπου. Ἀνάλογος ὑποχρεώσις ἀναλαμβάνεται ἐν τῇ συμβάσει τῶν ὀργεῶνων τοῦ Ἐργέτου (IG II 2² 2496,6: *Χρῆσθαι τῶι ἱερῶι καὶ ταῖς οἰκίαις ταῖς ἐνωικοδομημέναις ὡς ἱερῶι*), ἐνῶ ἐν τῇ τῶν ὀργεῶνων τοῦ Ὑποδέκτου τοιαύτη ἔχει εἰδικώτερον περιεχόμενον. Ἐκεῖ οὐ μόνον δέον τὸ ἱερὸν νὰ χρησιμοποιοῖται ὡς τοιοῦτον (IG II 2² 2501,4: *χρῆσθαι τῶι... τοῦ Ὑποδέκτου ἱερῶι ὡς ἱερῶι*), ἀλλ' ὁ μισθωτὴς ἀναλαμβάνει κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς λατρείας τοῦ ἥρωος τὴν ὑποχρέωσιν νὰ παρέχῃ εἰς τοὺς ὀργεῶνας τὰ δι' αὐτὴν ἀναγκαῖα: *Ὅταν δὲ θύωσιν οἱ ὀργεῶνες τῶι ἥρῳι τοῦ Βοηδρομιῶνος, παρέχειν Διόγνητον τὴν οἰκίαν οὗ τὸ ἱερὸν ἐστὶν ἀνεωιγμένην καὶ στέγην καὶ τὸ ὀπτάνιον καὶ κλῖνας καὶ τραπέζας εἰς δύο τρίκλινα* (IG II 2² 2499,24 ἐπ.).

ΠΡΟΣΘΗΚΗ. Κατὰ τὸ διαρρεῦσαν ἀπὸ τῆς ἀνακοινώσεως τῆς παρούσης μελέτης (4-6-1942) μέχρι τοῦδε (Ἰούνιος 1948) χρονικὸν διάστημα ἥλθον εἰς φῶς ἱκαναὶ τὸν ἀριθμὸν ὀργεωνικαὶ καὶ σχετικαὶ πρὸς τοὺς ὀργεῶνας ἐπιγραφαὶ καὶ ἐδημοσιεύθησαν εἰδικαὶ μελέται ἀναφερόμεναι εἰς τὸ ὀργεωνικὸν καὶ τὸ καθόλου σωματειακὸν πρόβλημα τοῦ ἀττικοῦ δικαίου.

Ἐκ τῶν μελετῶν τούτων μνημονεύομεν ἐνταῦθα τὰς ἑξῆς: W. F. FERGUSON, *The Attic Orgeons*, *The Harvard Theological Review*, τ. 37 (1944), σ. 129 ἐπ.

N. I. ΠΑΝΤΑΖΟΠΟΥΛΟΥ, Αἱ ἑλληνικαὶ «κοινωνίαι». Προλεγόμενα εἰς τὸ ἀττικὸν σωματειακὸν δίκαιον (1946). ἰδίως σ. 58-69. ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ, Ὁργεῶνες, Παρατηρήσεις εἰς τὰ νεώτερα ἐπιγραφικὰ εὐρήματα καὶ τὰς πηγὰς καθόλου τοῦ ἀττικοῦ σωματειακοῦ δικαίου, *Πολέμων*, τ. 3 (1947/48), σ. 97 ἐπ. Ἐν τῇ τελευταίᾳ ταύτῃ μελέτῃ ἀναφέρονται τὰ τε νέα ἐπιγραφικὰ εὐρήματα, ὥς καὶ ἡ νεωτάτη ἐπὶ τοῦ ὀργεωνικοῦ προβλήματος βιβλιογραφία.

Ἐπίσης ἐν αὐτῇ (σ. 106 ἐπ., 127) ἀναγνωρίζεται καὶ ὁ ἐν στίχῳ 4φ τῆς ἡμετέρας ἐπιγραφῆς ἀνώνυμος ἥρως, ὥς ὁ ἥρως *ιατρός*.

A. DES CAUSES ET DES SIGNES DES
MALADIES AIGUES

B. DES CAUSES ET DES SIGNES DES
MALADIES CHRONIQUES

TRADUIT DE GREC

PAR M. DE ADAMANT CORAY

PUBLIES D'APRES LE MANUSCRIT N° 101 DE LA BIBLIOTHEQUE CORAY EN 1860

PAR ARISTIDE E. KIOHIS

EN AGHNATE

(PAPEROIN DIMOTHEYMATON AKADEMIKON AGHNIN)

1948

